

Přítomnost

ROČNÍK VII.

V PRAZE 1. ŘÍJNA 1930.

ČÍSLO 39.

Více statečnosti.

Bůh, který stvořil v pražských ulicích kamení, nechtěl žádné otroky: tohoto kamení bylo minulý týden důkladně užito proti nějakému hrozícímu nebezpečí, které podrobněji popisuje „Večerní list“, „Národ“ a ovšem p. Viktor Dyk. Popis tohoto hrozícího nebezpečí svědčí daleko méně o schopnosti viděti věci tak, jak jsou, než o mohutnosti tvůrčí fantazie. Máme tedy věřit, že se na nás hrne zase nějaká strašná německo-židovská tyranie, u jejíž paty už žijeme. „Národ“, který v poslední době trochu chraptil, našel zase hlas a kolísá mezi senačním názorem, že „vrátily se v Praze pro Němce doby Franze Josepha“, a mezi ještě senačnějším názorem, že „bylo to už v Praze horší než za vlády Franze Josepha“. Němci v Praze nemluví německy proto, že vůbec každý národ má přirozený a odvěký sklon mluvit svým mateřským jazykem, nýbrž „jen proto, aby dali najevo své pohrdání a svou nenávist k státnímu národu“. Poněvadž takto tomu jest, nesmí býti trpěno, aby Němci v Praze hovořili svou mateřštinou: mluvtež, u sta hromů, mateřštinou naši! Od tohoto názoru je už jen krok k názoru, že pan Mayer a paní Mayerová v Praze nebo v Liberci, ulehajíce na lože manželské, nečiní tak ze soukromých důvodů, nýbrž proto, aby zplozením nového malého Němce dali najevo svou nenávist k státnímu národu. Z demonstrací několika set málo dospělých (věkem i rozumem) Čechů v Praze stalo se v zrcadle tohoto tisku obratem německé spiknutí proti republice: kterýž žurnalista by nesvedl několika větami tento kouzelnický kousek, ten věru pojídá svůj chléb zadarmo.

Po ideové stránce byly pražské demonstrace opět jednou vzpourou proti faktům v této zemi: proti těm faktům totiž, že je zde něco mezi jednou čtvrtinou a jednou třetinou Němců, které nemůžeme zbavit přirozených národních práv, dokud tento stát bude státem právním. Proto — nehledíc na počet účinně vybitých oken — zůstanou i tyto demonstrace marné. Ale znamená snad prokazovat těmto demonstracím, při nichž se předstírá, že padesáti malými nedůstojnostmi je možno získat jednu velkou národní důstojnost, přílišnou čest, jestliže tak bedlivě pátráme po jejich ideách. Pozadí národní důstojnosti se vymaluje snadno. Pravá podstata těchto demonstrací byl boj stranický, a sice boj mezi některými českými stranami o pražskou ulici. Strana p. Stříbrného přenáší svůj konkureční boj proti národním socialistům na ulici. Pan Stříbrný má obdivuhodnou schopnost uplésti ze všeho, co najde, bič na stranu, která jím opovrhla. Pocity msty neobyčejně zvyšují jeho vynalézavost, a jestliže něco v životě pokládá za hodno, aby pro to byl život žit, tedy ten okamžik, kdy se mu podaří strhnout pražskou ulici, aby demonstrovala proti národním socialistům. Už dávno neoceňoval p. Stříbrný žádnou událost jinak, než pokud se jí dá užít proti národním socialistům a všemu, co k nim patří. Co při tom rozbije, jest mu ovšem ze srdce lhostejno. Také otázky německých filmů v Praze chopil se jen jako příležitosti povznést se nad národní socialisty

a urvat jim nějaké procento jejich přívrženců. Šlo tedy v demonstracích daleko více o p. Stříbrného než o národ, a demonstranti k tomu ochotně poskytlí celkem hloupý materiál. Byli by zklamáni, kdyby věděli, jak velice šlo tady iniciátorům o pouhou etapu volebního boje. Národní demokraté mají také všechnu příčinu bát se Stříbrného, neboť je to kohout, který se sice dosti pozdě dostavil na jejich smetiště, ale o to hlasitěji tam nyní kokrhá. Také národní demokraté zápasí s ním o své voličstvo; český nacionalismus měli v dlouhodobém pachtu, považují jej takřka za svůj jediný agitační materiál a bojí se, aby v tom nyní nebyli nějakým jiným mistrem předstížení. Této okolnosti třeba připsati všechny ty stupidní poznámky a pobuřující výzvy, kterými „Národ“ tři dny podněcoval demonstranty. (Že se do té konstelace připeletl také agrární „Večer“ se svým hrubým hlasem, to na věci nic nemění: neboť tento orgán s podivuhodnou jistotou instinktu dovedl se ještě vždy postavit na stranu všeho méněcenného, i když to právě neodpovídalo linii jeho strany.)

Od p. Stříbrného už ovšem nic nečekáme, ale máme snad právo od ostatních stran očekávati odpovědnost a statečnost ve věci, která se tak dotýká zájmů tohoto státu, jako je otázka mírného soužití s Němci. Ale vyjmeme-li rozhodné a solidní stanovisko sociálních demokratů, jsme v tomto očekávání zklamáváni. Obzvláště bolestně pak nás zklamávají národní socialisté. České strany utvořily s německými tuto koalici, a není jediné z nich, která by v tom neviděla státní prospěch: jestliže však v Praze dějí se věci, které kladou sekýru ke kořenům této spolupráce, české vládní strany odvracejí se od toho s rozpačitým mlčením, pokud ovšem samy nepomáhají tou sekýrou mávat. Národní socialisté ze začátku také pomáhali, a z toho, jak to dopadlo, mohou odvodit pro sebe nejedno poučení. Sociální demokraté už dávno rozhodli u sebe, že nemohou konkurovat s komunisty v sociálním radikalismu, a nepokoušejí se o to nikdy. Není vidět, že by je to stanovisko nějak poškozovalo. Národní socialisté budou musít odvodit pro sebe stanovisko podobné: že nemohou konkurovat s ligou a fašisty v nacionálním radikalismu. Tentokrát se o to pokoušeli, a není nikoho tajno, že to prohráli. Počátky demonstrací byly národně sociálním tiskem protežovány co nejméně. Z výsledku nechť se národní socialisté poučí, že při takových demonstracích na konec vždy podrží vrch živly nejradikálnější a že pro národní socialisty, kteří nemohou býti tímto nejradikálnějším živlem, je lépe neprotežovati demonstrace vůbec. Sice dávají povel k závodům, v nichž musí být předstížení. Chápeme bolest, kterou tato strana cítí, když vidí, která část pražské ulice, která jí vždy tak věrně sloužila, obrací se nyní proti ní. Ale zajisté je lépe resignovati na tu méněcennou část pražské ulice, než celou stranu k vůli ní uvrhnout v nejasnost a názorové zmatky. Z tetelení názorů, které se v těchto dnech vznášelo nad národně sociálním tiskem, žádný čtenář nemohl se státi moudřejším, ani jistějším. Má to ostatně ještě tu nevýhodu, že nejasné stanovisko nikdy nemůže vyhrát v takovém boji. Budou-li národní socialisté pokračovat v takové taktice,

dopadne to tak, že je p. Stříbrný bude vodit, kam bude chtít, a že každou pouliční výtržností tuto stranu zneklidní. A není horšího osudu, než se dát vodit p. Stříbrným, byť negativně. Zajisté by bylo menším neštěstím, kdyby tento muž dobyt v příštích volbách o pět mandátů více, než kdyby pro strach z něho jedna rozumná strana ztratila pevnost a spolehlivost svých názorů.

Bylo povinností všech vládních českých stran veřejně obrátit se proti těmto demonstracím, neboť to, co tyto české strany provozují, totiž spoluvláda s Němci, je se stanoviska demonstrantů zajisté ještě horší než nějaký ten německý film v Praze. Německý ministr je více než německý film. Bylo povinností vládních stran postaviti se proti hnutí, které dohlédne právě jen na špičku svého průvodu a myslí si, že můžeme jíti sami proti světu. V Praze jsou německé obchody a ve Vídni české. Což když tam se na to vezme stejný metr? Zakazujeme německé filmy. Ale každý informovaný dosvědčí, že čeští filmaři, hudebníci a dramatikové se velmi zachvějí při pomyslení, že by Německo mohlo v odvetu bojkotovat jejich plody. Naši demonstranti ovšem nemají tolik rozhledu, aby věděli, že takovými věcmi řežeme do vlastního masa, ani tolik kulturního svědomí, aby chápali, že rozbíjet pro nic za nic okna v německém divadle je ostuda, která padá na nás.

Musíme tedy žádati od českých politických stran, aby o těchto věcech nepojednávaly s prominutím otázky odvahy. Ze všech mlčení zdá se býti nejtrapnější mlčení ze strachu před mužem rázu p. Stříbrného.

—fp—

P O Z N Á M K Y

Stanovisko.

„Zástup se netajil také svými sympatiemi Českému slovu... Nepovažujeme za správné, zakročuje-li se proti demonstracím brutálně...“
A—Zet 24. IX.

„Demonstrace před Českým slovem byly opravdu celonárodní: pro národní socialisty...“
České slovo 25. IX.

„Film byl odvolán pro odpor české Prahy... Na Příkopěch ohrožena tříčlenná společnost omylem... Policie zachovávala při tom všem úzkostlivě novou, chvalitebnou taktiku. Vůči demonstrantům chovala se velmi taktně a prokázala, že i tímto způsobem lze postupovat, aniž by se Praha zbořila... Jakýsi mladý muž požádal policejního komisaře, aby dal odstranit plakáty jednoho biografu. Policejní komisař na toto vyzvání hned běžel a žádost ochotně splnil... Snad i tu na vedoucích místech pochopili, jak demonstrace proti německým filmům jsou oprávněné. Právem se česká Praha vypořádává s německou filmovou propagandou. Musí býti stále na stráži.“
Večerní České slovo 25. IX.

„Co včera Praha viděla a zažila, to je událost, nad níž se nemůže radovat nikdo, kdo má smysl pro dobré jméno Prahy a dobré jméno čsl. národa... Dnes už bude světový tisk pln přehnaných zpráv o útocích proti všemu německému v Praze, cíle nacionálních německých štváčů bude dosaženo... Zabraňte pokračování těchto dobrodružných fašistů...“
A—Zet 25. IX.

„Čsl. národní socialisté a horliví čeští lidé na stráž: Fašistická luza útočí kameny na budovu Českého slova... Luza s kameny v kapsách prochází volně ulicemi... Nyní teprve policie a četnictvo ostře zakročují. Policie celý dav tlačí na Václavské náměstí. Zdržujeme se z pochopitelných důvodů poznámek k této taktice, konstatujeme suše, že ničemoví s kameny v kapsách prošli volně Václavským náměstím

dál. Považujeme za svou povinnost při tom konstatovati, že po stranách chodníků stály kordony policejní, že byl také kordon přes Václavské náměstí. Tento kordon se uhnul na chodník a fašistický dav s kameny v kapsách šel volně před budovu Českého slova. Po chvíli řevu letěl první kámen. Když nebyl učiněn ani pokus zjistiti pachatele, letěl druhý kámen... Policisté měli rozkaz, aby se ani nehnuli, a proto nezjistili ani tohoto házejícího.“
A—Zet 26. IX.

„Dýka fašistické msty za Jugoslavií a Terst v zádech slovanské Prahy. Filmový velkokapitál přes mrtvolu rve se o zisky... Viděli jsme, když dělnictvo demonstrovalo pro kousek levnějšího chleba, jak policie proti němu postupovala... Policie se na to dívala... Policie se ještě dívala...“

„...Policie se pořád ještě na tu zábavu dívala... Policie uhýbala z jízdní dráhy, aby nepřekážela... Přijelo auto s jakýmsi vysokým policejním hodnostářem, chráněným četníky s nasazenými bajonety. Asi se přijeli na to podívat... Prosíme čtenáře, aby si jen vzpomněli, co by se stalo dělníkovi, kdyby šel na ulici demonstrovat pro větší kousek chleba nebo pro větší mzdu...“

Večerní České slovo 26. IX.

„Zpráva Č. T. K. vyslovuje bohorovný posudek svého nitra, že policie neměla příčiny k zakročení. Jestliže nezakročovala, neznamená to, že k zakročení neměla příčiny.“
Telegraf 26. IX.

„Dneska celá veřejnost je toho přesvědčena, že kdyby ve středu a ve čtvrtek byla vykonána jen padesátina těch opatření, která učiněna byla včera, nemusilo dojít ke čtvrtku, který se stal ostudou Prahy před celým světem... Čtvrtek ale stál ve znamení rukaviček a mateřských úsměvů a žertíků vůči třem stům fašistických kluků... Mili Pražáci už jini nebudou. Zastavte se na ulici, dívejte se chvíli na střechu domu, a za deset minut budete míti kolem sebe imponantní tábor lidu... Na každém kroku a postupu četníků byla patrna vzorná disciplína. Ani líbivá laskavost...“
Večerní České slovo 27. IX.

—fp—

„Que voulez vous, Monsieur?“

Při protiněmeckých pouličních demonstracích pražských stala se tato groteskní věc. Známy český obchodník se připlétl do demonstrujícího davu, právě když začal dav zpívat „Kde domov můj“. Protože nevěděl v první chvíli, co se děje, a nesmekl, srazil mu někdo okamžitě klobouk s hlavy. Obchodník, který postřehl situaci teprve po této nemilé zkušenosti, se obrátil na „demonstranta“ s udivenou otázkou: „Que voulez vous, Monsieur?“ — Načež demonstrant jeho klobouk zvedl a protože se nedovedl omluvit francouzsky, omlouval se alespoň rukama a neartikulovaným mručením. V této episodě se jeví celá nepromyšlenost těchto bezhlavých demonstrací. Demonstrant hájil národní čest. Chtěl ztrestat toho, kdo nesmekl při hymně. Protože však myslil, že jeho oběť je cizinec, omluvil se. (V Itálii se neptají, zda jste cizinec či necizinec a než se nadějete srazí vám klobouk s hlavy, když opomenete pozdravit nějaké to ejaejaalalala). Ale co kdyby byl býval náhodou onen člověk říšský Němec? Nebyla by ostuda stejná? Což kdyby to byl Němec ze Švýcarska, ze země, kde sídlí Svaz národů? Pro psychologii demonstrantovu je charakteristické také to, že protestuje sice proti němčině, ale promluví-li naň někdo jinak než německy, je úplně vedle sebe. Při tom si není demonstující primitiv vědom toho, že vše to, co se provedlo na pražských ulicích, není nic jiného, než ohlas z Německa, že je to nejčistší hitlerovština. Je to zvláštní, že všichni ochránci rasy, šoveni a fašisté se zapřisahají svérázem své národní duše a při tom se v různých národech svými metodami podobají sobě navzájem, jako vejce vejci. Nic není tak mezinárodního, jako typ hakenkreuzlera, fašisty a probuzeného Maďara. Vždy je ideologie, pokud lze o ní vůbec mluvit, na chlupek stejná, stejná je literatura, která se cituje. (Sionské protokoly, odvary z Houstona, Stewarta, Chamberlaina, vždy stejná jsou „odhalení“, s nimiž se pracuje, neboť odhalovat je snadnější, než objevovat a myslet). Vždy je to stejná nezažitá romantika lidí duševně příliš mladých nebo příliš starých. Vždy jsou příčiny stejně malicherné.

Vždy je to nějaký obyčejný rajzák nebo nějaký soukromý zájmeček, jenž vydráždí tyto ochránce nejsvětějších zájmů národních. Nikdy to není událost dosahu skutečně velikého. A přece nejsou podobné věci tak nepolitické, jak se na první pohled jeví. Je dost těch, kteří mají zájem na tom, aby se dalo cokoli, jen když se něco děje. Nezáleží na tom co, protože pro ně je nejdůležitější otázkou „jak to zamíchat“. Staří Římané nazývali lidi podvrtné „homines novarum rerum cupidi“ — „lidé chtějí nových věcí“. Taková jest mentalita těch, kdo foukají do ohníčku. Hlavní věc je ohýnek rozdmýchat. Uvidí se ještě, kde zapálí. A to jest vážná stránka těch pouličných ostud. A ještě jedna epizoda je charakteristická. Demonstranti začali zpívat státní hymnu a žádali od strážníků, aby hymně salutovali, aby mohli lidé policií zadrženi se vyprostit. Tomu se také říká účta ke státní hymně. Pamatujete se na ty provokatéry ze starého Rakouska, kteří dávali v kavárnách a v restauracích hrát „Gott erhalte“, aby mohli stíhat ty, kdož zapomněli vstát? A to mají být vzory nacionalismu?

A. Fuchs.

Polície a demonstrace.

Podivnosti u pražské policie objevily se za t. zv. protifilmových demonstrací. Dle vyhlášky polic. ředitelství byly dány rozkazy k rozhodnému potlačení demonstrací, vypravuje se, že při udělování rozkazů byli v policejním ředitelství denně přítomni ministr vnitra a zemský prezident — a policie selhala. Na konec došlo k paradoxu, že se již žádné německé filmy nehrály, ale demonstrace proti nim byly přece a házely se kameny na Německý dům, kde přece žádný biograf není. Pro toho, kdo měl příležitost pozorovat strukturu demonstrantů, bylo jasno, že jest zde jádro, pevně a cílevědomě organizované, které ví, co chce. Z hlasů tisku bylo dost jasno, či lidé jsou tito organizátoři. Nechápal to pouze České slovo, ve kterém zápasily sympatie s Drem Baxou a Drem Benešem. Podle přísloví „Les absents ont toujours tort“ to vyhrál Dr. Baxa, protože Dr. Beneš byl v Ženevě. České slovo však vehemenně žádalo odstoupení policejního ředitele Dra Dolejše, protože policie nezadržela jeden kámen, hozený z kolejí e elektrické dráhy obratnou rukou do výkladní skříně Melantricha. Toto volání po odstoupení policejního ředitele, kterého někteří podřízení prostě neposlechli, vyvolává vzpomínku na letní kampaň šejdrstického tisku proti jmenování Dra Dolejše policejním ředitelem v Praze. Pan Stříbrný měl svého kandidáta, měl již z dřívějších dob výborné konexe u policie, a proto dokonce některé časopisy tenkrát začaly lancirovat zprávy, že vládní Němci požadují místo jednoho zemského vicepresidenta, a to se jim může poskytnout tím, že vicepresident Bienert půjde zpět na policii a pan Dr. Boos-Waldeck se stane na jeho místě zemským vicepresidentem. Tyto tlachy kolportoval nejen šejdrstický tisk, nýbrž pod jeho vlivem i České slovo. Jenže se ukázalo, že Němci o tomto svém požadavku nevědí sami, a hlasy všech ministrů byl prezentován Dr. Dolejš. Nyní zcela krátce po jeho nastoupení byly aranžovány demonstrace, které měly prokázat jeho neschopnost, a nutno jeho nahrazení snad kandidátem pana Stříbrného. Tato „neschopnost“ se projevila na př. takto: Oddíl, jemuž velel starý a přesloužilý vrchní inspektor, nezakročil, ačkoliv rozkaz shora byl dán. Při vyšetřování prohlásil velící vrchní inspektor, že on je národní demokrat, že národně cítí a proto nemůže jít proti lidem, kteří to dělají z národního nadšení a zpívají vlastenecké písně. Jiní funkcionáři nebyli tak upřímní jako tento muž, který zestárl ve službách starého Rakouska (jak pak to asi dělal tenkrát?) a věděl, že k jeho pensionování dojde letos tak jako tak.

Pro psychologii mužstva, které zakročovalo mnohem mírněji než jindy, jest však vysvětlitelnou zkušenost z loňských studentských demonstrací. Podřízené orgány dostaly také tenkrát rozkaz vystoupit rozhodně, rozkaz byl vykonán, ale pak pod tlakem jistého tisku se „vyšoká místa“ sama desauovala a ti, kteří uposlechli daného rozkazu, byli disciplinováni. Jak měli po této zkušenosti vědět, že uposlechnou-li stejného rozkazu letos, nebudou šikanováni a disciplinováni znovu? Demoralisace zde tedy je, ale kdo je jejím viníkem? Nově nastoupivší policejní prezident sotva. A když zůstává jistotou, že ná-

prava zjednána býti musí, jest otázkou, zdali nejlepší metodou by bylo odstranění policejního ředitele, proti němuž směřovala šejdrstická kampaň v červenci a last not least, proti kterému byly pořádné šejdrstické demonstrace v září. Že těchto cílů demonstrací bylo víc, jest jisto, ale zdá se být jisto, že jedním z nich bylo odstranění Dra Dolejše a uvolnění místa pro jiného aspiranta. M.

„Maďarský val evropské civilizace.“

Maďari se zase na nás zlobí. Kazíme jim opět jednu radost. Neobyčejně byli potěšeni, když při srpnových slavnostech sv. Emmericha okazale byli pochváleni papežským legátem. Zástupce svatého Otce velebil národ kdysi apoštolského krále chválou velikou: takřka jako by k tomu byl zmocněn a oprávněn celou vzdělanou Evropou, děkoval Maďarsku, že odvrátili turecké nebezpečnosti, že zachránili rozšíření slovanského pravoslaví a že zastavili zátopu bolševictví. Zároveň však zastenalo Maďarsko hlasitým steskem, že Evropa, která je tolik zavázána Maďarsku, odvděčila se jim trianonským mírem. Než brzo se ozval hlas, který rušil maďarskou radost a uklidňoval svědomí Evropy, že si pro Trianon nemá co vyčítat. U Prager Presse vystoupil československý historik a proti chvalo zpěvu papežského legáta postavil střizlivou mluvu historických faktů. Dokázal, že slavené tři historické zásluhy Maďarů jsou tři historické omyly papežského legáta. Upozornil pak zejména, že působí jistě podivně, když mluví Vatikánu, zaniceného pro unionistické snahy, chválí Maďary, že zachránili rozšíření pravoslaví: papežský legát mohl při tom mysliti přece na vyvrácení říše velkomoravské Maďary, a Vatikán přece žehná velehradským akcím, živícím se ze zdrojů tradice cyrilometodějské.

„Jsou to fakta, která nejvíce pobuňují,“ bylo dávno řečeno. Historikova fakta také velmi pobouřila Maďary. Promluvil za ně v těchto dnech „Pragai Magyar Hirlap“. Maďarská obrana thesá papežského legáta je zábavná. Tak na příklad připomíná československému historikovi, že historikové, počínajíc Macaulayem, uznávali, že papežská diplomacie, majíc sedmistoletou tradici, je nejvyvinutější, nejcennější, nejúspěšnější, s mimořádnou znalostí dějin. Připomíná dále, že svatá Stolice, uznávajíc historické zásluhy maďarského národa, označila dávno Maďarsko za ochranný štít křesťanství a že propůjčila maďarským vládcům titul „apoštolských králů“. Připomíná slova velikého francouzského historika Micheleta: „kdy se odvděčíme tomuto požehnanému národu, zachránci Západu?“ (Ale ušlechtilý tento liberál, který nadšeně pozdravil r. 1848, nemohl ještě znáti, že revolta Maďarů proti Habsburkům měla zároveň cílem trvalé pojištění despotické nadvlády nad nemaďarskými národnostmi, jejichž stesky nepronikly ještě k uším tohoto horlitele za svobodu.)

Maďarský list velmi houževnatě drží tvrzení papežského legáta, že Maďari zachránili Evropu před tureckým nebezpečnostím. Ale současní Evropané ještě nezapomněli, s jakým nadšením Maďari se za světové války spojovali s Turky, nutice své historiky a etnografy, aby dokazovali račovou spřízněnost těchto dvou národů. Nyní Turci vidí, s kým se spojovali: včerejší jejich spojenec přičítá si za zásluhu, že „Maďarsko zastavilo hráz tomuto asiatickému“. Každá malá učebnice dějepisu poučuje ovšem o opaku. Nejen že Maďari nezastavili výboj tureckých válečníků, nýbrž sami se s nimi spojovali. Turci pronikli až do střední Evropy, usadivše se téměř na dvě století v pašaliku budinském. Co jim vzdorovalo, byly kraje slovenské a charvátské. Vídeň byla před nimi zachráněna vojáky německými, českými a polskými. České země svými různými kontribucemi umožňovaly vítězný nástup císařských vojsk proti Turkům; jen tak mohly být kdy zbaveny tureckého panství: karlovičský mír r. 1699, který zpečetil toto vítězství, byl ujednán českým hrabětem Oldřichem Kinským. Vítězství nemohlo být tehdy dokonáno, protože vypukla na západě válka o dědictví španělské: a v této chvíli povstal proti císařským František Rákoczy, pokračuje ve šlépějích maďarských magnátů, kteří klidně srovnávali se svým křesťanským svědomím, aby se proti křesťanskému císaři spojovali s vyznavači Mohameda; někteří z nich (bylo to po válce třicetileté) osnovali spiknutí proti

katolíckemu Habsburkovi, pŕejce si vyrvati mu i zbytek Uher, který mu podléhal, a zřiditi v Uhrách několik vasalských států, poslušných sultánů.

Historická fakta mluvi drsně. Pražský maďarský list ve své tísni utíká se k tomu, že mezi ty Maďary, kteří — jak píše — stavěli hráz tureckému asiatsství, počítá dokonce charvátské předky Zrinského a Jurišiče!... Co jiného mu zbývá? Jak by mohl přiznati, že hlavní břímě osvobozovacích válek protitureckých leželo na zemích jihoslovanských, rakouských a českoslovanských? Maďari sami se tureckého jha nezbavili. K tomu jim vedle druhých přispěli také Čechoslováci. Byli to Češi, svatý Vojtěch a Radba, kteří Maďarům kladli první základy křesťanské církve. Byly to české země, které byly pustošeny bezohlednými berněmi a jejichž synové platili také krvavou daň, aby turecký výboj byl zastaven a aby s jejich pomocí osvobozeným Uhrám mohlo se v 18. st. dostatí vyznamenávajícího titulu země apoštolského krále. Mluví-li se již o zásluhách o obranu západní civilizace, historická spravedlnost žádá, aby se nezamčlčel ani vážný český podíl při tomto díle.

A že Maďari zachránili Evropu od bolševictví? Na připomínku, že pŕece Maďarsko stalo se po válce výpadní branou bolševictví ve střední Evropě, pražský maďarský list neodpověděl. Pamatujeme dobře, že Maďari přejali bolševictví ochotně, doufajice, že jeho pomocí uniknou spravedlivému rozsudku po prohrané válce, kterou také oni zaviniili. Ostatně jeden z předních činitelů bolševického převratu maďarského, E. Varga, vyličil r. 1923 v Kominterně takto vznik této revoluce: „Tak vznikla 21. března 1919 bez nejnějši odporu maďarská sovětská vláda. Buržoasie a byrokracie, které očekávaly, že spolkem s Ruskem bude celistvost státního území zachována neb aspoň že bude dosaženo lepších podmínek míru, a které neměly žádné představy o podstatě diktatury, ani trochu neodporovaly. Veškera vládní byrokracie, policie, četnictvo atd. prohlásily, že jsou ochotny podporovat vládu sovětů.“ Nechť nám Maďari prominou, že nemůžeme s nimi sdíleti souhlas, kterým uvítali shora papežského legáta: byla pronesena z úst mocných, ale historická pravda je tak nezdvůřilá, že neumlká ani před nejmocnějšimi. A nechť se nedomnívají, že hlasy českoslovanského nesouhlasu vycházejí z protimaďarské podjatosti. Dovolujeme si je upozorniti, že se hlas nesouhlasu ozval, odkud nezní sympatie pro Čechoslováky. Krakovský *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, který je proslulý svými protičeskými výpady, napsal o projevu papežského legáta: „Ve jménu pravdy je třeba toto tvrzení vyrátiti. Bez osvobození Vídně králem Janem Sobieským a bez krvavých obětí Polska, Srbska a konečně i Rakouska Turci v XVII. století byli by opanovali střed Evropy.

Obecně je známo, že v žádné středoevropské zemi bolševictví nenabýlo tak ostré formy jako v Maďarsku za Bély Kúna, a právě bylo slaveno výročí bitvy u Varšavy, kde, jak známo, Maďari nebyli... Ve velkomoravské říši a při činnosti Cyrila a Metoděje nešlo o východní schisma, nýbrž o jeden z nejskvělejšich projevů slovanského ducha, při čemž jen s největším politováním lze mluvití o tom, že obě tato díla byla zničena, a to hlavně Maďary. Pravda je, že Maďari vždy vystupovali proti rozvoji slovanských zemí, což na žádný způsob nemůže býti zváno zásluhou.“

H. Ripka.

Pod barvou fialovou.

Barva fialová už není barvou prelátů; je také barvou naší strany živnostensko-obchodnické. Ale nechce být v koutku jako fialka. Říká: náš živnostník bude mítí tolik práv, kolik si jich dobuje. To je přirozená mluva každé politické strany. Strana p. Mlčocha pořádala sjezd i velký průvod Prahou. Nutno říci, že s programem velmi úzkým drží slučně krok s národními demokraty. Ten průvod Prahou byl zajímavý; byl v celku slušně udělán. Ale žádný průvod v Praze nebyl hned tak přijat chladně a bez zájmu jako tento. Lidé v průvodu nesli malé, fialové praporky, ale nevěděli, co s nimi. Až na sporé, velmi sporé výjimky nikdo nevíval tento průvod, i když šly delegace z krajů, které vždy v Praze vyvolávají jásoť. Vůdcové živnostenské strany by

si měli povšimnoutí této nálady mimo živnostenský průvod. Jde dnes o konsumenta. A obchodník je článkem mezi výrobou a konsumentem. Tu nestačí nésti jen hesla, požadavky obchodníků, živnostníků, tu je nutno se zamyslet, proč konsument se tak chladně dívá na tento průvod. Měli by o tom uvažovati i agráři; stěžují si, že musí prodávat levně; ale městský konsument nařiká na drahotu. Kdosi — na cestě od agrárníka ke konsumentovi — strká do kapsy velmi slušný zisk, ač by mohl sleviti. Neřikáme, že je to ze 100% živnostník a obchodník. Kdyby agráři si vynutili, aby velké snížení cen jejich produktů se projevílo i ve městech, vypadala by situace jinak. Ovšem: agráři by musili počítat s rozladěním živnostníků a obchodníků. Vynahradila by jim to vlídnějši tvář konsumentů.

A ještě poznámka: pan ministr Mlčoch prohlásil ve svém sjezdovém referátu, že za 13. plat státních zaměstnanců nepřijímá odpovědnost politickou a osobní, ale že se nevyhne odpovědnosti resortní. Ministr železnic si svou situaci velmi usnadnil; rozfal svoji odpovědnost — jako gordický uzel — v tři částky; z $\frac{2}{3}$ odpovědnosti je pro, z $\frac{1}{3}$ je contra. Politika pŕece jen není tak těžká věc, aby se z ní nenašlo šikovné a primitivní východisko.

V. G.

S čím souhlasíme.

Kdo je vinen? „V některých listech je činěn policejní president dr. Dolejš odpovědným za to, že sice dal rozkaz, aby se proti demonstrantům zakročilo ostře, ale tohoto rozkazu prý nebylo provádějícími orgány uposlechnuto. Faktem je, že policie začala si v úterý i ve středu počínat energičtěji, až když bylo pozdě, t. j. až když dav vzrostl nad její síly. Otázkou je jen, zdali je tím opravdu vinen nový policejní president. Pražská policie zažila totiž podobnou situaci v loňských demonstracích studentských. Studenti zpívali vlastenecké písně a policie dostala rozkaz je rozptýlit všemi prostředky. Stalo se, a ostří hněvu se obrátílo proti policii. A komisaři i jednotliví strážníci, kteří se exponovali proti studentům tím, že uposlechli vyššího rozkazu, který dostali — byli pak disciplinováni a šikanováni. Rok nato se historie opakuje, jenže místo studentů zpívají vlastenecké písně fašisté za podpory určitého tisku. A zase dostávají policejní komisaři a strážníci na ulicích stejný rozkaz: ostře zakročiti všemi prostředky. Kdo jim ručí za to, že až poslechnou, nebudou zase „disciplinováni pro uposlechnutí rozkazu“, jako se jim to stalo loni? Je-li takové vystupování policie známkou demoralisace a úpadku kázně, jest otázkou, kdo je vinníkem. Je to nový policejní president nebo ti, kteří před rokem desavouvali sami sebe a pod tlakem tučných titulů některých pražských večerníků svalili odpovědnost ze sebe na jiné?“

(Národní osvobození.)

LITERATURA A UMĚNÍ

Frant. Langer:

Demonstrace proti německým filmům.

Kdyby demonstrace byly úředně registrovány nějakým kronikářem, byly by tak uchovány skvělé dokumenty davové psychologie, ale nejen to i psychologie žurnalistiky, která je dnes vlastně součástí davu a mnoho jiných psychologických momentů, které v normálních dnech bývají skryty.

Při posledních demonstracích mne nezajímalo, co jsem věděl již od prvých dnů světové války, kdy se řvalo po ulicích Gott erhalte — že každý nacionalismus, jakmile vyrukuje na ulice s řevem národních písní a demonstruje kameny proti jinému národu, je jedna z nejdopornějšich věcí na světě. Víc mne zajímalo, jak z malých počátků taková demonstrace vzniká. Tedy o tomto případě: V jednom biografu se hraje prvý český

fonofilm a dvacet mladíků této velmi ubohé slátanině provolává: Ať žije český film! V druhém se hraje německý film a asi také dvacet mladíků tam provolává německému filmu hanbu. Děj se odehrává totiž ve Štýrském Hradci a tam před nedávnem někdo rozbil okna české hospody. Ale film je vlastenecky jistě nezavadný, když byl obecnstvu i v Nár. Listech vřele doporučen. Nuže, v těchto dvou projevech každý (kdo slyšel aspoň jeden z nich) nesoudil, že je to pouhý obchodný trik. Ale protesty proti německému filmu pokračovaly a chopili se jich hlavně fašisti, kteří od té doby, co jejich italská bratří zavraždili čtyři ubohé Slovínce, nesměli na ulici. A protože národním demokratům se za poslední týdny také házelo na hlavu, že říkali zaplat' pánbůh za ty fašisty, byly rovněž rádi, že mají příležitost zadušovat se, že jsou opravdovými Slováky, a jejich dvoje noviny začaly hulákat s ulicí o německé filmové provokaci. A konečně bylo zde České slovo a národní socialisti, kteří mají v Praze starostu. A protože v Praze je už postaráno o vodu, komunikace, školy, hřiště atd., a nemá jejich starosta jinou starost než o české tabulky a nápisy, přidali se k tomuto řevu také aspoň tak dlouho, dokud jejich rozbitá okna jim neokázala, že tentokrát se na ulici vyrojili jejich političtí protivníci. Tak to šlo, vyvíjelo se, zitra místo rozbití tabulí mohlo přijít zabírání, ale tu obchodníci a průmyslníci, kteří žijí národně demokratickou stranu, zatelefonovali do jejich žurnálů, tam začali troubit na ústup, i pan Nikolau píše ochlazující úvodník, a když se národní socialisté chytí za hlavu a svolávají protidemonstraci — všechno utichne. Zbývá jenom nesmrtelná ostuda, že pár uličníků rozbilo kameny okna německého divadla v Praze, ostuda, za kterou se u nás každý slušný člověk v duchu omlouvá před celým světem. Americký film to prozatím v Praze vyhrál na celé čáře a ministr Beneš má v Ženevě velmi ztíženou posici. A to snad byly dva hlavní účely demonstrací proti německým filmům.

Druhé, co mne na nich zajímalo, byla žurnalistika. Ne co psala Politika a Národní listy, Večer atd., ti psali zcela podle své přirozenosti. Ale všelijaké jiné zjevy. Na příklad pouhá slovíčka. (Na příklad, že projevy byly „důstojné“.) Ze všeho nejvíce mne zaujal plakátový nadpis ve Večerníku Českého slova: Demonstrace proti neplnohodnotným německým filmům. To nádherné přídavné jméno mi připomínalo jiné, ačkoli méně rekordní: plnotučný. Nuže toho večera ještě Č. S. doporučovalo protestovat proti německým filmům, aspoň, chtělo říci, špatným. Ale za poslední rok jsme viděli obrovskou spoustu neplnohodnotných amerických fonofilmů a nikdo proti nim neprotestoval. A byly mezi nimi takové ubohosti a škváry, že po protestech přímo volaly. Nuže, pravděpodobně díky bohaté inserci i v nejvlastenečtějších novinách byly pokládány za plnotučné a nehrozila z nich žádná amerikanisace Prahy. Tedy vlastenecký duch se obrátil jen proti německým filmům, když německá řeč z jejich pláten ohrožovala slovanský ráz Prahy podobně jako německý hovor v elektrice nebo v kavárně. A proto byl demonstrantův odstraněn z programu i film Dvě srdce v tříčtvrtečním taktu, o kterém však každý musí přiznat, že to byl film plnotučný, když běžel po plátně čtvrt roku a kromě padesáti tisíc pražských Němců jej vidělo i stopadesát tisíc svérázných českých občanů. Je v tom jistá ironie. Srovnáme-li si americký film Král jazzu a německý film Dvě srdce, vidíme rozdíl, i na filmu patrný, dvou kultur. Americké a evropské. Dvě srdce jsou evropský film. V Králi jazzu je ze všeho nejefektnější americký dolar, který dovede

najmout několik tuctů naprosto stejných ženských nohou, vystavět tak velký klavír, aby v něm mohl sedět orchestr, vůbec ukázat půl tuctu rekordů. Stál víc než našich sto milionů. Také rekord „Dvě srdce“ je film zahráný takřka s nejjednoduššími prostředky, má dobrou tradici vídeňského valčíku a vídeňské operety, má jistou ležernost a humorné pohlížení na celé to filmové řemeslo, pro něž mu mnoho odpustíme. Stál sotva setinu toho, co jeho americký konkurent, který musí z kapes diváků vytáhnout aspoň čtvrt miliardy, aby se vyplatil svým podnikatelům. Ironie je v tom, že budeme-li dělat český fonofilm, budeme jej musít dělat v tomto evropském duchu, který zatím představují jen německé filmy. Nemáme totiž peněz. A budeme tedy musít dolarové rekordy nahradit zvýšenou vtipností a chytrostí — a snad i kulturou, scénickou i hudební, které má Evropa víc než Amerika. Nuže, ironie je v tom, že se volalo sláva českému filmu a vyhodily se filmy, které mohly být mostem pro vkus obecnstva, po kterém by se přiblížil jednou k filmu, jak my jej asi budeme také dělat, budeme-li nějaký pořádný dělat vůbec.

Jiné takové slovo v denících u příležitosti demonstrace bylo proneseno v Lidových novinách, totiž že se k nám německé filmy „vnucují“. Po tomto slově jsem si ihned představil scénu, jak německý agent stojí nad majitelem biografu, drže v jedné ruce svitek filmu a v druhé revolver a nutí pana ředitele ke koupi. Tak si musí každý rozumný člověk to nucení představit, protože jinak každý rozumný člověk ví, že ředitel biografu se zásobuje filmy dle stejných zásad jako Schleim a Löbl látkami, totiž aby měl z nich dobrý kšeft v nejbližší sezoně. Nikdy jsem neviděl žádného ředitele biografu, divadla, kabaretu a pod., kterému by někdo něco vnutil. Ředitel prostě při koupi předpokládal, že mu zas přijde do biografu padesát tisíc pražských Němců a stopadesát tisíc Čechů, kteří německy rozumí. Že tím poněmčuje Prahu, to mu ani nenapadlo.

Ostatně, k tomu poněmčování: Ani jeden z našich žurnálů si neřekl, že všechny velké biografy v Praze patří nějaké vlastenecké nebo humánní společnosti, o jejichž vlastenectví není pochyby, a že své koncese pouze pronajaly. Ani jeden z žurnálů těmto vlasteneckým korporacím nevytkl, že koukaly jen na výši nájmu a že si nevymínily také vlastenecké vedení podniku. Když vlastenectví, tedy vlastenectví třebas i za nižší nájemné.

Bylo snad možno upozornit dodavatele z Německa, že by se mohlo českému publiku přijetí německého filmu osladit. Asi tak, jak to udělali v Americe s Králem jazzu. Tam mluví pan Vaverka s nepřijemnými grimasami a s poamerikanštěným akcentem několik českých vět. Ale to je věc vkusu. Kýč (neplnotučný) těch několik vět nespraví a mohlo by se pak stát něco podobného jako při prvním českém pozdravu pana Vaverky, když nakonec zazpíval píseň Švába-Malostranského. Bude-li na tom filmovým obchodníkem záležet, budou i v Němcích vyrábět češtinu do fonofilmů — ale omlouvat demonstrace a myslit, že jimi zabrání „vnucování“ německých filmů, je přitaženo za vlasy.

Dalo by se ještě velmi mnoho promluvit o německém fonofilmu v souvislosti s pražskými demonstracemi. Třebas o tom, že skutečný fonofilm, přijatelný tak jako dosud bylo asi všeho všudy dvacet nejlepších tichých filmů za čtvrt století jeho výroby, bude nejpravděpodobněji vyroben v Německu. Protože fonofilm je bližší divadlu, a věnují-li mu Němci jen odpadky své veliké dramaturgické a hudební kultury, dají mu tolik, kolik mu nemůže dát nikdo na světě. Ale mně učarovalo to

slovo „neplnohodnotné“. Představte si, že by to bylo pravda, že by u nás dav na ulici opravdu demonstroval proti filmovému braku. Myslím, že by to byla nejkrásnější reklama pro naši národní kulturu. A jak bychom takovou demonstraci vítali. Jak bychom se těšili i na další podobné. Což na příklad kdyby obecenstvo uspořádalo důstojnou demonstraci a rozbíjelo knihkupcům výkladní skříně, aby se pohnulo vyhodit z nich různé literární škvár a nahradit jej poctivou literaturou? Nebo kdyby se davy srotily před parlamentem a chtěly, aby byli odtud vyhozeni málotuční poslanci a nahrazení nejlepším výběrem občanstva? Anebo kdyby čtenáři Národní Politiky demonstrovali proti málohodnotným úvodníkům pana Nikolaua?

Jak by to bylo krásné!

Josef Hutter:

O čem se na kongresu kritiky otevřeně nemluvílo.

Německé divadlo při kongresu kritiků nevině zahrálo odvážnou věc; na počest kritiky provedlo operu „Vzestup a pád města Mahagonny“ (v režijní knize stojí, že „geografická poloha města nehraje nijakou roli“), v níž konečný soud pronáší kuplířka. Oblékli jsme si zdvořilé smokingy, hovoříce o opeře pouze kriticky.

Emil Faktor v jedné z přednášek se rozpomínal na všelijaké kousky, které kritikové svorně a nesvorně už ztropili; byli jsme naplnění stavovskou solidaritou a přijali výklad kriticky.

Jako jedna z hlavních zásad statut nově založené Mezinárodní konfederace kritiky byla přijata věta, že kritika nesmí být ovlivňována osobními zájmy pisatele, a domácím organisacím uloženo, aby k dosažení tohoto zcela smělého požadavku zařídily potřebné. I tu jsme debatovali pouze kriticky, zachovávalíce zdvořilost a otfřasajíce poněkud povážlivě solidaritou.

Tak blízko byl kongres u věci, a možno pochopit onu vlídnost, že zůstal jen při obecném naznačování a nepustil se do rozhodného slova. Proto raději odhlasoval sídla tří dalších kongresů napřed a uložil domácím sekcím, aby jednaly dále v naznačeném, ne příliš vízícím smyslu. Co může tedy bránit, abychom před domácí konstitucí nepohovořili o tom, co bylo jen zlehůčka podle filosofie „Kavalíra s růží“ nadhozeno. Iniciativy k pražskému kongresu se chopil Klub hudebních referentů, jenž má býti jakýmsi organizačním vzorem československého svazu: nezdá se, že by byl lepší začátek k debatě, než právě od hudebních referentů.

Příznačným dobovým rysem nynějších hudebních záležitostí je snaha organisovat se na místě dřívějšího sdružování tak řeč. škol. Až do nového století pracují dějiny hudby školami. Mladí a menší umělci seskupovali se okolo veliké individuality, která dávala době a území slohový ráz a vyhraněný skladebný typ. Nyní se vytváří organisace bez individuality, písařů hudby druhého a třetího řádu, mezinárodní faktury a skladebné manýry. Podle této předlohy se hudba množí na počet a fyziolog by řekl, že přeškrčováním. Vedení přejímá jakoby ředitelská rada volená v Mezinárodní společnosti pro soudobou hudbu, a organisace se opírá o těsi nakladatelských a provozovacích potřeb. Kritice je při tom zle. Taťo hudba nedává kritice uměleckou myš-

lenku, za kterou bojovat, jen negativní, že nemá být hudba tohoto druhu podporována. Ale žít se musí. Proto je v zájmu obou stran, aby všechny složky byly organisovány. Organisace totiž na jedné straně zaručuje znemožnění kritiky směru nepřátelské (tím, že se znemožní kritikové neposlušni osobně), na straně druhé ručí poddajným kritikům za mocenské postavení, jehož silou se nrahazuje síla uměleckého přesvědčení. Záminka organisace se před veřejností najde ve stavovských věcech novinářských tím, že se budou kritikové, kteří novináři nejsou, prosazovat mezi novináře.

To je zhruba stav, oč jde: o mocenskou organisaci kritiků.

Není nezajímavo se podívat, kdo bude organisován či má být organisován. Že někdo píše do novin posudky, není ještě ani zdaleka kritik a k tomu kvalifikovaný. Je příznačné, že potřeba kritické organisace se jeví právě v tu dobu, kdy není nových velkých kritických individualit a že individuality z předchozích generací se kongresu neúčastnily. Už na tom je patrné, že kongresu byli přítomni vlastně kritikové, kteří hodnostně jdou až po individualitách. V Praze hudební kritika (tedy jádro příští organisace) je obstarávána referenty, jež možno velmi přehledně rozřídít. Na prvním místě běží o skladatale-kritiky. Jejich skladataelství dává jim legitimaci. Posoudit je nebude třeba. Protože píší a psali, píší také o sobě navzájem, leckdy o sobě samotném. Stačí si prostě přečíst, co o sobě už napsali, a to ve dvou periodách. Po prvé, když si byli nepřátelští a po druhé, když si našli společné zájmy, jež překlenují propasti. Může být, že by se našel někdo, kdo by tyto kritiky přetiskl, a bylo by to veselé čtení. Jiní jsou více méně diletanty, více méně horšího druhu. Jedni dovedou napsat přísné posudky o koncertech, které se ani nekonaly, nebo napsat různé posudky podle toho, zpívá-li zpěvačka pod jménem za svobodna či pod jménem mužovým, a to v jedné roli a pod. Ti spadají pod soudní pravomoc žurnálů, do nichž píší. Druzí z nich pracně operují podle kdysi platných zásad, jsouce hluboce konservativní a schematičtí. Hudba má jistý výraz a ev. mimohudební obsah, mohou se tedy zachránit v slovech. Třetí — neboť jde o bohatě rozvětvenou rodinu — jsou doktoři. Richard Strauss se jednou podivil, když přišel mezi hudebníky, nevěda, je-li v nemocnici. Tolik tam bylo doktorů. Doktorát je totiž snadný diplom. Kdo neobstojí v odborné konservatoři, neboť ta ještě dosud požaduje speciální hudební nadání, jdou na teorii a konec konců po mnoha semestrech a s vyhnutím před hudebními otázkami lze jednou většinou hlasů zkoušky složit. Ti se drží úpěnlivě příruček a cizích knih. Mohou s touto odborností psát už před doktorátem a už na nich lpí zdání odborné povolanosti. Pak je tu ještě zbytek vyškolených kritiků, ale v ničemné mizivosti.

Tuším, že není pochyby, že takoví referenti se musí organisovat, neboť kriticky se neudrží, a jen mocensky, v službách oné mezinárodní hudby mohou nabyt jisté dočasné váhy. Stačilo by zajisté provést jednoduchou seminární rozpravu o některém jejich posudku, aby již neobstáli. Jejich situace je zlá. Povinnost referovat ukládá jim úkoly nad síly. Kapelník studuje několik měsíců nejprve partituru, pak zase několik měsíců dílo s plným souborem a nakonec takový Gustav Mahler ještě prohlásí, že ani po generální zkoušce nemůže se o opeře vyslovit, ale kritikové po jediném poslechnutí už vědí vše a pronesou úsudek o díle i lidech. Když pro nic jiného, už pro to, že nejsou kritiky funkčními, ne-

ŽIVOT A INSTITUCE

V. P. Karád:

Nová škola v ČSR.

I.

mohou dílo prostudovat, neboť jejich zaměstnání jim nedovoluje, aby byli přítomni alespoň několika potřebným zkouškám. Pro zakrytí situace se tedy raději volí umělecko-politické hledisko. Výsledky jsou doložitelné, na př. při našich dirigentech. Václ. Talichovi zjevně kritika nedovede co podstatného říci. Jde svojí cestou a nedbá situace vytvořené kritiky. Naproti tomu v opeře, kde se dosud soustředí všechny hudební zájmy český, situacemi, politikou a osobními svazky je Ot. Ostrčil stejně zjevně iritován. Nebylo zajisté smutnějšího dokladu, než jak neslaně nemastně jej opustila kritika při *Vojčkově* (kteréž dílo bylo prohráno na kritiku) nebo při francouzské *Prodané nevěstě*. Soudíme, že nejtěžší ránu kritice by dali kriticové umělci. Ne však, jak kongres se domníval, z uražené ješitnosti, nýbrž proto, že by velmi málo mohli říci, kdy jim, kteří přece svůj part ovládají do poslední noty, kritika řekla co pozitivního ať již v posudku kladném či záporném. Mluví se příliš často, než aby spravedlivě ve věci, že pěvecká kultura v opeře upadá. Protože totiž starí umělci na takovou kritiku již nedbají a tedy jí neprokazují pocty, forsíruje kritika umělce mladé, kteří bývají dost pošestilí, aby na scéně si počínali podle navedeného, nikoli podle své umělecké schopnosti. A tak by bylo možno nynější kritický stav dokladat ještě na celé řadě dokladů.

Tvrzení, že u nás běží o kritiku druhého řádu, která se musí mocensky organisovat, je, tušíme, s dostatek prokázáno. Je třeba jen dodat, že dříve, než došlo k organisování, byly poměry nepoměrně jasnější a lepší a méně škodlivé. Byly strany, které hájily umění velkých individualit a šly na sebe. Dnes se hájí skladatelská, reprodukční, nakladatelská a kritická společnost vzájemně. Proto, právě proto organisace kritiků nebude mít dlouhého trvání leč na papíře. Ani to poslední, co by snad mohla, nebude mít význam; totiž společné projevy v uměleckých věcech. Máme zkušenost toho a osud její bude jako u Umělecké rady. Někdo na ní vzpomenu, škytla i zemřela. Než se to však stane, může být vliv té organisace nad jiné škůdný. Nutný důsledek její bude kumulace spolkařských funkcí v jedné ruce. Už dnes je jistá výhoda v tom, že možno v kterékoli věci psát komukoli, on je jistě funkcionář i té korporaci, na kterou se obracíme. Co to znamená? Že veřejný život hudební se odevzdá na celé období do několika málo rukou, které budou rozhodovat nějak vždy o sobě. A to půjde těžko lámat.

Tak možno uzavřít. Nehledíc k ideové anomálii organisovat kritiku, je všekritická organisace absurdní: nemá umělecké myšlenky, tváří se jen jakoby nestranně, jsouc ve službách umělecky neurčitých; nemá dostatek kvalifikovaných pracovníků; přes všechno skrývání jde o pozici mocenskou. A podřekla se. Kritické kalamity mají být vyřizovány napříště v klubech, ne před veřejností. To je zajisté věc, kterou nelze ani kritisovat.

I zbývá jen něco dodat o dalších záležitostech organisace. Jde prý o honorářovou otázku a nezávislost kritiky. Věc je jednoduchá. Dobrého kritika si list bude dobře platit, jsa rád, že jej má; k platbě nekvalitního jej nikdo nedonutí, protože si s ním už i tuto věc dojednal, když jej přijal a podržuje. Vynikající kritik je sám v sobě nezávislý a nenajde se insertní sběratel, aby jej přiměl k tomu, co on nechce. To je ta etická stránka kritiky, že jeho přesvědčení a postavení v listu závisí na kvalitě, a nikoli na organisaci.

Elie Faure, ve své knize „Duch tvarů“, dívá se na dějiny národů a na dějiny ducha jako na řadu střídavých jevů, hned rychlých a hned ještě kvapnějších, rozkladů poznáním a sklady láskou. Tomuto velikému rytmu poléhá lidská společnost. „Když lidé společně věří, stavějí společně“. My žijeme v době, kdy rozum rozbil a rozložil staré pravdy, kdy není pevného místa v duši lidské, společenský organismus je neúplný, prožívá krize; každý člověk se cítí osamocen, moderní psychologie a psychoanalýsa krutě demaskovala člověka, není pevného místa, jen rozklad. Celou kulturu člověk svým rozumem stvořil a objevil, ale když demaskoval skutečnosti, ve které věřil, poznal, že se v nich klamal, byly to iluze: — půda se bortí pod nohama. — Nedovede nyní spoutat to, co sám vytvořil. Odtud tolik nevíry v dnešek, věda neustále hromadí fakta, ale není jednotící ideje a společné víry k společné architektuře. Snad to má původ také v sociální otázce, člověk není schopen rozluštit problémy vzniklé jeho sdružováním a jak Shaw v Methusalemovi říká — za těchto okolností „svět jest pak řízen lidmi dětinského ducha, loupežníky a ničemy“. Odtud tolik nevíry. Dnešek je rozklížená doba, doba rozkladu, tušíte jen jakési záblesky a obrysy nové víry, která se zrodí z tohoto rozkladu a chaosu. Tušíte, že budeme děkovati za tuto novou víru velké syntesy továrnám a strojům, fascinujícím liniím moderní architektury, lehkosti a přesnosti letadel a automobilů, jejich užitková přesnost a mohutná lehkost stává se výrazem a poselstvím tohoto nového ducha veliké syntesy. Tato nová krása užitku stává se koncentrovaným výrazem nového ducha a snad i nové víry.

Dnešek žije však ještě ve znamení rozkladu. F. X. Šalda říká, že „pro kulturní Evropu má to všecko tenhle smysl: bojuje se zoufalý boj o osobnost lidskou.“ Ale zde není východiska, osobnost podléhá prostředí, tvoří ji prostředí, je závislá na objektivní realitě: na hmotných a společenských skutečnostech. A t. zv. depersonalita je jen odezvou krise těchto skutečností, hospodářské a kulturní krise.

V tomto evropském a světovém zmatku, za této sociální, kulturní a duchovní krise rodí se v Československu nová škola, tato instituce upravuje se tak, aby vyhovovala dnešním změněným poměrům společenského uspořádání, republikánskému zřízení. Škola má sloužit společnosti a je také výrazem kulturních sil doby. Je závislá na společenském a kulturním fondu idejí a skutečností, třebaže její nejpřednější povinností je dbáti na vývoj sil a schopností dítěte — moc školy však není tak mocná — a proto moderní pedagogická psychologie žádá od školy, aby upevnila ony zvláštní spoje s idejemi, které nazýváme věděním, a ony zvláštní spoje s činy, jež nazýváme zvyky. Přes to nutno při stavbě nové školy počítati s idejemi, se společnou vírou. Je to idea demokracie, která má formovat tuto instituci? A mluví se o krisi

demokracie — viz Šalda. Jiní opět soudí na kulturní a vědeckou orientaci školy, ale i ta předpokládá jednotící ideu. Ať je tomu tak či onak, nová škola nemá ve svých začátcích — v duchovní a hospodářské krizi — záviděníhodnou základnu. Nelze však déle otálet. Ve Vídni vykonali ve školství pravý převrat, třebaže neodpovídá současnému vědeckému badání. Naše školy ve své formě i obsahu jsou dědictvím minulých dob, zaneseny tradičními nánosy kulturními, jež se jeví v dnešku absurdními. Ve svých metodách jsou úplně zastaralé, neekonomické, zde se mrhá silami dětí i učitelů, nedosahuje se ani zdaleka možností a cílů, jichž by se dosáhlo při vědecké orientaci a při vědecké organizaci školy i za normálních okolností uskutečnitelné. Bylo by třeba nechat trochu naši dnešní školu vyvětrat, neboť i při její výstavbě kdysi počínalo se od fasády a nikoliv od poctivých základů.

O nové škole již se u nás mnoho nadiskutovalo. Nic také není tak problematické, co by zasahovalo do kořenů společnosti, do duševní a kulturní struktury společenské — jako výchova. Ba její kořeny jsou i v noetice a metafysice. Není však radno létat v těchto vzdušných sférách lidské spekulace, nebo se nám problém objeví v nejasných a mlhavých komplexech a konturách. Nutno zaujmouti metodický pracovní postoj k této složitosti. Naše školy jsou v dnešním společenském organismu něčím umělým a nepřírodným, pracovní jsou desorganizované a zastaralé, neodpovídají současnému vědeckému badání, vědecké a kulturní orientaci, a proto zřizují se u nás školy reformní či pokusné. Došud byly zřízeny v Praze-Nuslích, Michli a Hostivaři, v Humpolci a ve Zlíně počátkem školního roku 1929—30. (Viz Přítomnost VII., č. 32.) Tyto nové školy nazývají se diferencované jednotné reformní školy a tímto názvem jest udáno již jejich pracovní a metodické credo. Všimněme si, z jakých předpokladů vycházejí, jaká je jejich ideová a pracovní směrnice.

Iniciátoři a organizátoři reformních škol počítají s tím, co jest dáno. Základy nynější československé školy byly budovány před 80, respektive 60 lety, odpovídají tedy kulturnímu, hospodářskému a sociálnímu stavu doby, kdy byly zřízeny. Dnes jsou zastaralé. Soustava rakouského školství, jak ji převzala naše republika, byla bez organického spojení jednotlivých stupňů, typů a druhů škol. Již v devátém neb jedenáctém roce věku rozhoduje stará organizace školská o životní cestě dítěte. Již v tomto útlém věku rozhoduje se takřka definitivně dítě pro typ té které školy, neboť typy škol jsou již od 5. neb 6. škol. roku od sebe úplně odděleny, není postaráno, aby byl usnadněn přechod z jednoho typu na druhý, byla-li volba nevhodná. Ačkoliv škola měšťanská a nižší školy střední poskytují v zásadě podobné vzdělání, ve skutečnosti jsou od sebe administrativním primitivismem tak vzdáleny, že přechod pro nadaného žáka je téměř znemožněn. Letos v dubnu byl vydán ministerstvem školství a nár. osvěty nouzový výnos (ze dne 29. IV. 1930, č. 164.222/29-II.) o usnadnění tohoto přestupu, který jen velmi nepatrně vypomáhá této vadě. Tato ztrnulost organizační působí četné nesnáze a mimo to neodpovídá zásadám demokratické soustavy školské. Základem musí být organická soustava školská, jež dá příležitost ke vzdělání všem dětem podle jejich schopností, oprávněných zájmů a podle potřeby. Tak se umožní výběr ke studiu z celonárodní základny a ze všech společenských tříd. Reformovaná škola spojí všechny typy nižší školy střed-

ní a školy měšťanské (nikoliv snížením kvality!) v jeden typ a tak se vytvoří nová škola II. stupně (Komenium), v níž nebude formálních závad, takže se umožní přestupy žactva bez mrlhání energie, zdravotních ztrát a pod., jak děje se dnes. Má to jistě i jistý sociální a morální význam. Úkolem této jednotné školy II. stupně (vyšší škola národní či Komenium) je přejmouti úkol nynější školy měšťanské a nižší střední. Potřebám veškerého žactva vyhoví se pružnou organizací a vnitřní diferenciací učiva.

Staré školské organizaci museli se přizpůsobovati žáci, bylo to odium nedotknutelné, kterému se klaněli a jemuž sloužili. Nová škola slouží žákům, proto se podřizuje a přizpůsobuje jim. Je známé ve staré škole propadávání či „školská úmrtnost“, jež je někdy povážlivá. Na př. v Praze za r. 1926/27 a 1927/28 propadlo již v 1. třídě obecné školy 5—19% žáků. Ze žáků školy národní do 3. tř. měšť. školy došlo jen 47.29% hochů a 57.9% dívek. Ze 2. tř. měšť. školy vystoupilo 26.7% hochů a 21.5% dívek, z 1. tř. měšť. 17.5% hochů a 13.5% dívek; 8.6% hochů a 7.1% dívek odešlo do života ze školy obecné. (Měření Dra C. Stejskala při Pedologickém ústavu hl. m. Prahy.) Tím, že o více než 1/3 žactva se naše školy nestarají, vzniká povážlivá věc: nedosahuje se plně daných možností, mrlhá se energie, škola nedává každému žáku, co jeho jest. Je zařizována na imaginární průměr. Dává všem žákům stejný učební úkol, nebdá jejich odlišností, sklonů, variability, neboť každé dítě je individuální. Vada je tedy v systému, jenž je prkenný a ztrnulý, nikoliv v dětech. Škola má sloužit a nemá tyranisovat a ničit. To by si měli uvědomit všichni pp. vychovatelé — tuto strašnou vadu dnešního školního systému.

Proto reformní škola žádá diferenciaci učení, pružnost a přizpůsobivost. Není v moci školy, aby změnila dané sklony a rysy u žáků (t. zv. nadání), musí se proto změnit ona. Musí se každému přizpůsobit a nikoli naopak. Upraví tedy učivo a metody podle schopností a potřeb žáků. Respektuje individualitu každého žáka (není typů, není průměru) a má na mysli, aby byl každý co nejlépe připraven i pro společenský úkol a postaven v ní na místo, na něž se podle přirozených individuálních dispozic nejlépe hodí. Učivo a žáci diferencují se podle nadání již na nejnižších školních rocích. Na II. stupni (6.—9. šk. r.) zavede se postupně systém elektivní, volitelnost předmětů, podle směru vzdělání, při čemž základní předměty budou povinné pro všechny. Místo jednotlivých typů škol zavedeny jsou směry:

1. směr technický, odpovídající as dnešní škole měšťanské,

2. směr humanitní, který bude jednak klasický (s latinou), jednak moderní (s franštinou). Odpovídá dnešním typům nižší střední školy.

Diferenciace žactva opírá se o celý výzkum jeho schopností, inteligence, o přání žákovo a rodičů.

Ve třídách pracuje se ve skupinách a individuálně. Zařazení do pracovní skupiny nebo třídy není trvalé, nýbrž může se po usnesení učitelské konference i během semestru, zvláště pak na počátku kteréhokoliv semestru měniti. V reformní škole není učebnou jednotkou rok, nýbrž je rozdělen na dva semestry. Rok je poměrně dlouhá doba pro postup. Postup žactva provádí se podle předmětů, nikoli podle tříd. Propadávající děti individuálně opakují předměty, v nichž neobstály a v ostatních mohou postoupiti. Žák může také podmíněně postoupit a opakuje semestr té látky v příštím

roce v nižší skupině. Touto diferenciací chce se zamezit zbytečnému propadávaniu žactva.

Diferenciuje se již i v nižších třídách. Zde jde více o diferenciaci didaktickou. Zřizují se podpůrné třídy pro opozdilé, pomocné třídy pro úchylné, nápravné kurzy pro nevyřečné, ve skupinách podle pracovního tempa a pod.

Aby se mohlo snáze diferencovat podle nadání, je třeba pokud možno školy konsolidovat. Poněvadž čím je více dětí pohromadě, tím snáze lze oddělit nadané od nenadaných do zvláštních tříd a oddělení. Proto budoucnost mají školy pokud možno s velkým počtem žactva, tam lze nejlépe diferencovat. Stará škola nejen že nevěnovala náležitou pozornost dětem t. zv. nenadaným, ale brzdila i nadané, neboť byla a je zařízena na falešný průměr. Tomu se vyhneme diferenciací.

Reformní jednotné školy jsou koedukační na všech stupních. Dosavadní rozdělení v našich městských školách je neodůvodněné, ba dokonce i neprospěšné pro intelektuální a mravní vývoj žactva. Moderní psychologie ukázala, že inteligence děvčat i hochů se co do stupně, ani co do kvality průměrem ani distribucí neliší. Terman zjistil ve prospěch děvčat toliko 3% pro průměr. Také Thorndike měřením zjistil, že ženy projevují v obecných, středních i vysokých školách stejnou schopnost jako muži. Oddělení mládeže podle pohlaví pokládají vážní badatelé za škodlivé pro mravní vývoj mládeže. Společnost takto vzniklá je nepřirozená. Koedukace je zdravá, děti se učí divat přirozeně na druhé pohlaví. Mezi hochy a dívkami se tvoří všechny podmínky ušlechtilé spolupráce, přátelství a potvrzuje se tak uvědomění o rovnosti pohlaví. Koedukace je také zavedena ve velké většině československých škol, což mluví pro její prospěch. Při organizaci školské rozhoduje zde také možnost účelnější diferenciacie podle nadání. Pružnost organizace vyhoví odlišným potřebám mládeže obojího pohlaví.

Tato vnější organizace udává i ráz vnitřní stránce reformních škol a učebnému procesu. Dnešní škola trpí roztržitostí předmětů. Úsilí o t. zv. koncentraci ztroskotalo, násilně se zde spojovaly předměty, které se k sobě nehodily. V reformních školách jde o konsolidaci učení. V metodě uskutečňuje se princip samočinnosti a vlastní práce žactva. Reformní školy jsou školami pracovními a uskutečňují postupně metody aktivní práce, později i individuální výuku. Na koleničkách užito bude metody laboratorního vyučování a hojně četby. K normální školní práci připojeny budou pracovní kroužky a žákovské kluby za vedení učitelů.

Nový způsob vyučování vyžaduje, aby učebny byly přizpůsobeny jednotlivým předmětům a změněny byly v pracovny a laboratoře, s pomůckami a příruční knihovnou. Vyučovací proces je doplňován četbou v čítárnách a ve studovnách. Jde také o racionalisaci vyučovacího procesu. Ve staré škole je učení rozptýleno v jednotlivé předměty, v reformní škole jde o konsolidaci učení tím, že se počet předmětů v semestru zmenší a věnuje se jim větší péče. Také vyučovací proces je jasně determinován moderní psychologii. Zavádí se kontrola práce žactvem i učitelem. Žactvo zná přesný vyučovací cíl pro určité období a samo se kontroluje pomocí testů a grafů, zda cíle dosáhlo a jak vyhovělo. To je znamenitá věc, testování. Žák si svou známku vypočte na grafu a na testu, ví, že se mu nekřivdí. Neznámkuje se „od oka“, ale boduje se.

V nové školské organizaci věnuje se velká péče zdravotní a sociální stránce. Zdravotní stránku obstarává odborný dětský lékař. Jemu k ruce je sociální školní pracovnice, která prostředkuje mezi lékařem, po případě školou a rodiči dítěte. Vyšetřuje sociální a zdravotní prostředí dítěte, aby škola a lékař mohli vše potřebné k zdatu výchovného cíle zaříditi. Je také spojkou mezi školou a speciálními léčebnými ústavami.

Pokud se týče učitelů, na reformní škole žádá se zvědečení jejich práce a proto je třeba vysokoškolského vzdělání učitelstva. Škola vysokých studií pedagogických zřídila proto soukromou dvouletou pedagogickou fakultu, která má připravovat učitele pro vědeckou práci ve škole. Učitel musí znát na př. diagnostické metody. Dovést určit příčiny žákova neúspěchu a jak žáka léčit (na př. při špatném psaní, čtení a pod.). Musí dovést užívat testových metod, musí být obeznámen se statistikou, aby si mohl zpracovat výsledky svého šetření a podle toho zaříditi svou práci. Dnes i nejsvědomitější učitel není si svou prací ve škole jist, neboť nemůže práci měřit, není standard, ke kterému by se výsledky práce přirovnávaly. A tak stěžuje si škola na školu. Universita viní střední školu, že její posluchači nemají elementární základy vědění (na př. pravopis), na vyšší střední škole se soudí, že to měla naučit nižší střední škola a měšťanka, měšťanská škola svaluje vinu na obecnou. A chudák, učitel z obecné školy už výmluvy nemá, proto je to tvor politováníhodný, na něm lpí odium všeho nezdatu.

Ve skutečnosti jsou k politování všichni učitelé a profesori, neboť jsou to většinou oběti svého povolání. Často se mluví o t. zv. zkantorštění. Z profesora neb z učitele se stane nevrlý pán, tyran, takový Mannův „Prof. Neřád“, jenž je žákům i prostředím vzorem vši zbrklosti a nervosnosti. To jsou oběti školy, školského diletantismu. Universita ani pedagogia nedají elementární znalosti vyučovacího procesu, školy jsou ve svých metodách desorganizované, učitel nebo profesor hledá vyučovací metodu a neznaje elementárních zákonů mentální práce, vypracuje si ty známé kantorské zvyky, pedantství, mentorství a t. d. Často bývá k nim dohnán svými svědomitými představenými, již toho o hygieně mentální práce a o vyučovacím procesu neví mnohem více. Kritériem zde bývá kvantitativní míra naučených vědomostí, podle nich oceňují práci inspektoři a dozorčí orgány. Ale proč? a jak? to neví nikdo. Je to ta známá ztrnulost našich škol, založená na spekulaci, nepodložená vědecky. Od učitele na obecné škole se žádá vše: musí učit zpěvu stejně jako kreslení, počtům, dějepisu atd. Nejsme zde mnohem dále nežli tomu bylo v době, kdy učitelé byli staří vysloužilci.

Reformním školám jde o specialisaci. Cílem je, aby učitel dovedl řídit svou práci jako lékař, diagnosticky vyšetřil vady žákovy, zjistil jeho osobní rysy, sklony a zájmy a podle nich receptivně předepsal aktivitu — učení. To předpokládá mnoho práce a stejnou víru v práci a v její metodu. Zde nás nezachráni diskuse o tom, zda Thorndike je behaviorista, či zda se máme přiklonit k Drieschově psychologii spekulativní se základem vitalistickým. Pro poctivého učitele je zde problémem vyučovací proces, a přiklání-li se učitelstvo v reformní práci k Thorndikově metodě práce, je to jeho metodický postoj, aby se již jednou zachránilo ze spekulativního a metafysického tápání, kterým se dosud

nic nevyřešilo a nevyřeší, a aby se již učitelstvo jednou vymanilo z idealisticky mlhavých a nemohoucích metod.

Učitelstvo reformních škol přijímá Thorndikeovu realistickou metodu pracovní a jeho „Pedagogická psychologie“, přeložená do češtiny V. Příhodou a L. Urbanem, je metodickou příručkou moderního učitele.

Je to Thorndike, který dovede rozložit a vyložit vyučovací proces, který zjistil, že „život doma, ve škole, v továrnách, v obchodě, ba i v učených povoláních je stále ještě na úrovni válečných tanců primitivního člověka.“ Jeho výklady o hygieně mentální práce měl by znáti nejen každý učitel, ale i každý duševní pracovník.

Je-li Thorndikeova psychologie atomistická, jak vytýká idealistický Dr. J. Uher, je to právě jeho přednost, že nepracuje v neurčitých komplexech, ale rozkládá si metodicky problémy v jednotlivá fakta, jež se snaží řešit a poctivě řešit. Jeho kvantitativní pedagogika mění se konec konců v kvalitativní, téměř to odpovídá známé formulce přeměna kvantity v kvalitu.

Thorndike hluboce zasahuje do pedagogického myšlení v celém světě a jeho pojetí formálního vzdělání může být také východiskem reformních škol u nás a revise předmětů vyučovacích, jako tomu bylo v Americe.

Thorndikeova pedagogická psychologie je jenom metodickým postojem k desorganizovanému školství. Nelze jej jinak přijmouti. Americká věda slouží zkorumpovanému komercionalismu, slouží dolaru a kapitalistickým formám hospodaření. Tak slouží také americká škola. Nemůže a není proto americké školství vzorem našemu školství. V Americe má o školu zájem kdekdo. Obchodník, aby mu dodávala dobré příručky, továrník chce od ní dobré dělníky atd. Proto je tam tolik anket a tolik zájmu o školu. U nás tomu tak není. Škola se ocitá poznenáhlu úplně mimo život. Postřehl to dobře Baťa a založil si svou soukromou školu, také asi proto, aby mu dodávala dobré dělníky po způsobu americkém. A Baťova škola — jednotná diferencovaná reformní škola — je nejlépe vybavenou školou v ČSR. Také učitelé jsou tam mimořádně dobře placeni, takže mohou veškeré síly věnovati škole.

Baťova škola však nikdy nesmí zastínit pokusné reformní školy naše, byl by to bolestný škleb českého učitele, aby viděl, jak soukromá škola továrníkova zastihne veliké úsilí poctivého učitele, státního zaměstnance, poněvadž náš stát a naše školské úřady nevěnují náležitě péče finanční jak našim reformním školám, tak ani jejich pracovníkům. Nutno věděti, že reforma školy nespadne s nebe, ale že znamená peníze; finanční a hmotnou podporu.

Shrneme-li a hodnotíme-li program reformních škol podle jejich organizačního a učebního plánu, musíme oceniti veliké úsilí, které zde vynakládá učitelstvo, aby zlepšilo tuto instituci. Celkem možno říci, že se zde činí i ústupky tomu, co zde je, zvláště názoru na školu. Počítá se s tím, že se nelze rázem zbaviti intelektualistického chápání školní úlohy a zároveň pojetí intelektualistického vzdělání, což souvisí s tímto názorem. Proto v učebním plánu a jeho osnovách naleznete ještě staré rysy didaktického materialismu, hromadění faktů bez organického spojení. Souvisí to s tím, že naše školy jsou založeny na teologicko-historicko-filosofické soustavě vyučovacích a věc nelze rázem změnit. Nová škola postaví jednou požadavek sociálního a hospodářského technického vzdělání.

Záleží nyní velice na školských úřadech, aby podporovaly snahu, která vyrůstá ze zdola — z učitelstva. Jest také třeba, aby učitelstvo finančně bylo zabezpečeno, aby se mohlo věnovat plně škole a nemusilo hledat způsob obživy vedlejším zaměstnáním. Velké naděje zde ovšem nejsou. Kdyby našim školským úřadům a státu záleželo na škole alespoň tolik jako Baťovi, zavodily by s ním o výstavbu reformních škol a podporovaly by je finančně i morálně jako činí Baťa. Či nutno oceňovati také idealismus našeho učitelstva, které má velkou snahu pozvednouti niveau našich škol, jehož pracovní morálka je tak vysoká, že zapomíná na své starosti odborové a platové? Reforma znamená také a především finanční podporu, zlepšení našich škol po stránce hygienické a technické a náležité ocenění vychovatelské a vyučovatelské práce.

Karel Knap:

Trestní soudnictví nad mládeží ve Francii.

III. Současný stav francouzského trestního soudnictví nad mládeží.

Dnes platný systém, reorganizovaný zákonem z 22. července r. 1912, stojí na 2 hlavních zásadách:

1. Nezletilec má být souzen zvláštními soudy.
2. Nezletilec nemá být stíhán a souzen dle týchž pravidel jako zletilí.

Jak byly obě tyto zásady provedeny, vysvitne nejlépe z rozboru celého systému. Zákon činí základní rozdíl mezi dvěma kategoriemi trestních nezletilců: a) nezletilci do 13 let, b) nezletilci od 13—18 let. (V této kategorii do určité míry se odlišují ještě nezletilci mezi 16.—18. rokem, jejichž režim má více podobnosti s režimem dospělých.) Co se týče prvé kategorie, zákon jim přiznává plnou — absolutní trestní nezodpovědnost. Protože však přes to bývá nutno věc řádně vyšetřiti z různých jiných důvodů (spoluúčast dospělých, kteří zůstávají trestnými, potřeba učiniti rozhodnutí o výchovných opatřeních a pod.) a tím též zavést vyšetřování i s tímto nezletilem — zákon, v důsledné snaze vyjmouti tyto děti každé působnosti trestního systému, svěřil toto řízení, které je naprosto tajné, civilnímu tribunálu. Velmi často toto řízení bude míti jen informativní ráz a dítě bude ponecháno rodičům. Přes to však má dle článku 3. cit. zák. tento tribunál moc rozhodči co do výchovného opatření, jestliže dítě nemá rodičů nebo neposkytují-li tito dostatečné mravní záruky pro jeho výchovu. V tom případě rozhodne soud, aby bylo dítě svěřeno péči nějaké osoby soukromé, Ochranné společnosti (patronage), nebo veřejné Sociální péči (Assistance publique).

Zcela jinak je tomu ale s druhou kategorií mladých provinilců. Jestliže nezletilci do 13 let, pro jejichž činy neexistuje trestní sankce, jsou zcela vyňati z působnosti trestní jurisdikce, soudnictví nad nezletilci mezi 13.—18. rokem, má již zcela trestní povahu. Kompetentním je zde zvláštní soud, složený ze soudců specializovaných a zvláště kvalifikovaných pro soudnictví nad mládeží — tribunál pro děti a dospívající (tribunal pour enfants et adolescents).

Co se týče vlastního řízení před tímto soudem, je nutno podotknouti, že zákon, třebaže dává pro ně ustanovení odlišná od obecných, se vynasnažil, aby jim byla zachována všechna práva, jichž požívají dospělí. Zde je nutno uvésti obligatorní zastoupení (aby nezletilec byl chráněn pro případ křivého obvinění) a opravné prostředky. Řízení samo je neveřejné a mohou k němu být připuštěny jen přesně označené osoby (na př. zástupci dobročinných institucí atd.). Pouze rozsudek je vyneseno ve veřejném sedění a může být i uveřejněn, ale jméno provinilcov v něm nesmí být uvedeno jinak, než začátečními písmenami. Nově zavedena byla též instituce referenta (rapporteur), jímž je zvláště specializovaný soudce pro mládež, který má za úkol

informovati vyšetřujícího soudce a soud o poměrech (rodinných a j.) obžalovaného.

Kriteriem pro rozhodnutí soudu bylo ponecháno staré kriterium rozpoznávací schopnosti (discernement). Mělo tím být jasně formulováno, že jenom ty, kdož jednali na základě této rozpoznávací schopnosti (intelektuálně zralé), pokládá zákon za trestně zodpovědné a na jejich činy ukládá trestní sankci. Zde je ovšem nutno uvést, že během dlouhého vývoje systém krátkodobých trestů byl opuštěn a tresty na svobodě, aplikované provinilcům, u nichž bylo uznáno kladně na otázku rozpoznávací schopnosti, nesly již dávno způsobem i místem výkonu ráz čistě výchovný. Zavedení „propuštění na svobodu s dohledem“ (mise en liberté surveillée) rozdíl ještě více setřelo, takže toto kriterium přestalo být kriteriem psychologickým a stalo se kriteriem čistě praktickým, vzhledem k praktické potřebě určitého individuálního případu. Skutečný rozdíl, snad dosti málo racionelní, mezi oběma případy je ten, že v případě záporné odpovědi soudu (nezletilec jednal bez rozpoznávací schopnosti) výchovné opatření má ráz časově neomezený, takže může se prodloužit až do doby dosažení civilní zletilosti, kdežto v opačném případě je omezeno na dobu určenou soudním rozsudkem.

Protože v podstatě tato výchovná opatření jsou v obou případech tatáž, je snad s hlediska systematického správnější pojednávání o nich společně. Charakteristický pro zákon z r. 1912 je režim propuštění na svobodu s dohledem (mise en liberté surveillée), vykonávaným osobou soudem delegovanou, nad provinilcem vráceným rodině (poskytovala-li dostatečné morální záruky) neb svěřeným osobě soukromé neb dobročinné instituci (zvl. Sociétés de patronage). Mimo tato tři opatření může být provinilec (hlavně jednal-li „avec discernement“) dodán do polepšovacích ústavů (maisons d'éducation surveillée), nově organisovaných nařízením z 8. května 1928 (jsou to hlavně ústavy trestní správy; z velikého množství soukromých zbývá dnes pouze 5) nebo do ústavů pro abnormální, ukáže-li se toho potřeba. Rozhodnutí soudu pro určité výchovné opatření může být dvojího druhu: prozatímní nebo definitivní. Ale i v případě, kdy bylo učiněno rozhodnutí definitivní, může později býti při režimu svobody s dohledem (t. j. jedná-li se o dítě, svěřené rodině, soukromé osobě neb dobročinné instituci) v případě potřeby odvoláno a změněno (pro tento případ byla v zájmu pružnosti instituce uznána odvolatelnost rei indicatae).

Z uvedených výchovných opatření je třeba si všimnouti blíže ústavů četných „Ochranných společností“ (Sociétés de patronage) a polepšovacích ústavů trestní správy. První instituce jsou vedeny myšlenkou nahradit dítěti plně rodinné prostředí. Vládouce často značnými peněžními prostředky, získanými hlavně od soukromých dobrodinců, z nepatrné části státními podporami (dekretem min. spravedl. z r. 1929 sníženými až i na 0.75 fr. denně za dítě), snaží se dosáhnouti tohoto cíle jednak umístěním ve vlastních ústavech, kde bývá pečlivě dbáno požadavků selekce — ať již tyto ústavy slouží za internát či polointernát (t. j. svěřenci jsou posíláni mimo ústav do zaměstnání atd.), jednak umístěním v rodinách různých podnikatelů (rolníků, řemeslníků a pod.), dají-li tito dostatečné záruky a s patřičnou kontrolou společnosti, jež zůstává přes to se svým svěřencem ve stálém styku. Nad těmito společnostmi je vykonáván zvláštní dozor trestní správou. Také polepšovací ústavy trestní správy byly značně přizpůsobeny moderním požadavkům. Existují zvláštní kolonie zemědělské, zvláštní průmyslové. Vnitřní organizace je vedena snahou vyhověti požadavkům moderního systému selekčního: 1. dle fyziologického stavu chovanců, 2. dle věku, 3. dle školních vědomostí a odborných schopností, 4. dle stupně mravní perversity, 5. dle původu městského či venkovského. Po vzoru dobročinných institucí zavedla trestní správa též umísťování chovanců v rodinách, ke kterému přikročuje tehdy, jestliže chovanec po celý rok jeví známky opravdového polepšení. Abychom si mohli učiniti pojem o rozsahu působnosti dobročinných institucí a ústavů trestní správy, stačí uvést stav z 31. prosince 1927, kdy počet provinilců, svěřených prvým, činil 4300 hochů a 2000 dívek, zatím co

stav chovanců státních polepšovacích ústavů činil 1001 chovanců mužského a 334 ženského pohlaví.

Tento systém zákona z r. 1912 se vyznačuje velikou rozmanitostí výchovných prostředků a dokonalou pružností. Snad by se mu ale dalo vytknouti, že rozhodnutí o výchovných opatřeních ponechává jen na soudcích, třebaže specialisovaných a zvláště kvalifikovaných pro soudnictví nad mládeží, bez součinnosti pedagogů a lékařů. Toto spolupůsobení by mělo jistě veliký význam hlavně tam, kde jde o děti abnormální. Ostatně i zákon sám dával již určitou iniciativu v článku čtvrtém: „...sociální pátrání o dítěti, pachateli zločinu nebo přečinu, bude doplněno, ukáže-li se toho potřeba, lékařskou zkouškou...“

Úsilí, dáti rozhodnutí soudu o výchovných opatřeních pevný vědecký základ, projevilo se v r. 1927 skutkem. Téhož roku byla zřízena služba lékařsko-psychologické zkoušky mladých provinilců seineského departementu při věznicích pro mládež (pro vyšetřovací vazbu) Petite Roquette v Paříži, vedená vynikajícími lékaři a pedagogy Drem Roubinovitchem, Drem Paul-Boncourem a Drem Heyurem za asistence sociálních pracovníků. Výsledků těchto pokusných zkoušek má být použito k jejich zevšeobecnění. Na základě provedených zkoušek, jež jsou velmi podrobné a skládají se ze zkoušek biologických, psychotechnických (mentální niveau — text Binet-Simon a j. a zkoušky způsobilosti k určitému zaměstnání), sociálního pátrání, obstarávaného zvláštními sociálními asistenty atd., dávají jmenovaní lékaři soudu propořice o žádoucích výchovných opatřeních. (K těmto zkouškám jsou povoláváni též rodiče, aby mohlo být postupováno v případné dohodě s nimi.) Účel, sledovaný celým tímto zařízením, je hlavně dvojitý: zevšeobecněním těchto zkoušek by byl totiž dán nejen pevný vědecký základ rozhodnutím soudů o výchovných opatřeních, ale byl by tak shromážděn též velmi cenný statistický materiál pro příští preventivní i represivní politiku. Vždyť již výsledky, shromážděné za první rok 1927 až 1928, jsou dosti výmluvné! Z 300 mladých provinilců mužského pohlaví, podrobených lékařské prohlídce, bylo sledováno jen 54 (18%) zcela normálních. Slabomyslnost (mentální niveau o 2—3 roky nižší) byla naproti tomu pozorována sama nebo spolu s jinými poruchami celkem ve 140 případech (47%). Dnes ovšem nelze ještě činiti si úsudek z těchto dosud skromných čísel. Věříme však, že tyto laboratoře, budou-li vedeny lidmi schopnými a nadšenými, se stanou jedněmi z důležitých dílen nového lidství, z nich bude vycházeti mládež ne již vyvržená, ale zachráněná pro společnost a sociální práci

Dokonalost je jen relativní — a ta spočívá v nepřetržitém vývoji. Po zdokonalení systému redukace bude třeba přistoupení k opatřením rázu eugenického, jež zajistí dětem lepší zdraví, nezátížené pathologií a degenerací, která by je fatálně vrhala v náruč zločinnosti a k opatřením, jež jim dají lepší, spravedlivější a lidštější prostředí, jež by je nevyhánělo na dlažbu ulic a nevychovávalo v nich metly společnosti — — —

To je veliký problém a zodpovědný úkol příští preventivní politiky moderních států!

D O B A A L I D Ě

Dr. Franko:

Na ruinách ruské emigrace.

(Dokončení.)

V.

Tímto přiznáním si Vasil dobyt katechetu, otevřel si jeho lásky plné srdce a také pokladničku. Nešlo jen o nějakou desetikorunu, ale o několik stovek, které zbožný katecheta dal Vasilovi s radou, aby nikam

nejezdil (Vasil chtěl totiž zase odcestovat do Paříže), aby zůstal v Praze a něco dobrého podnikl.

Když Vasil uviděl kněze, vznikla v něm idea, která vedla k apologii církve římsko-katolické jakožto lepší sestry církve pravoslavné. Když kněz nyní slyšel horlivá slova Vasilova, vznikla v něm také idea. Vše pro boží věc na zemi, vše pro slávu církve, jediné a samo-spasitelné. Ještě však není čas, aby vyznal Vasilovi, jaký plán se zrodil v jeho hlavě. Rozloučil se s ním proto jen s přáním, aby se opět co nejdříve ukázal.

Vasil do Paříže neodjel, jak jste snadno uhadli, nezabýval se vlastně nikdy tímto úmyslem, na němž tolik vydělával. Zato se začal zabývat novým plánem.

Přišlo to přirozeně, zcela logicky a bylo to slibné.

Bylo třeba zalíbit se ještě více katechetovi a získat jeho důvěru. Důkladně připraven přišel Vasil na druhou návštěvu a byl přijat jako bratr.

Hřebem konversee bylo prohlášení, které Vasil učinil ztlumeným hlasem:

„Uvažoval jsem po celou tu dobu a rozhodl jsem se změnit víru. Přestoupím z církve pravoslavné do církve římsko-katolické.“

Katecheta přijal s bouřlivým nadšením tuto konverzi a ačkoliv se bránil pýše a ješitnosti, musil se přece jen přiznat, že má hlavní zásluhu na tomto rychlém obrácení. Vasil však měl připraveno ještě něco, právě to, co bylo také tajnou ideou zbožného kněze.

„Chci se stát horlivým propagátorem katolicismu mezi pravoslavnými,“ pokračoval Vasil ve svém tahu, „pravoslavných je v Praze hodně a znám jich několik, kteří jsou nakloněni změně víry. Přičiním se o to, aby přestoupili z pravoslavy a tak dokáží nejlépe, že jsem dobrým katolíkem.“

Mohla se takto mířená „rána“ minout cíle?

Srdce katechety bylo plně zasaženo a pokladnička se zakymácela. Nejen pokladnička, šlo o větší akci, šlo o fond. Vasil tak dokončil:

„Aby se dílo podařilo, aby byl zaručen úspěch, rozhodl jsem se vydávat časopis, který by ruskou kolonii v Praze obeznámil s touto myšlenkou.“

Ano, to je nutné! jásal katecheta, radující se nad rychlým postupem katolického díla a také trochu nad myšlenkou, že je tu příležitost vyznamenat se, ve vši skromnosti ovšem, získat nevšední zásluhy o výboj boží věci, ad maiorem dei gloriam!

Pro začátek dal Vasilovi celý obsah pokladničky, pro první organizační přípravy. Několik dní nato pak mu připravil obnos větší, obnos, sehnáný za přispění přátel všeho záslužného podnikání.

Později, když se zde líčený příběh stal překonanou minulostí, se mi Vasil přiznal, že dostal od katechety celkem 11.000 Kč.

Osud časopisu byl ovšem neodvratný, tím bolestnější pro katechetu, čím sugestivnější a přesvědčivější zněly předtím řeči nového slovanského věrozvěsta katolicismu.

Když uplynul měsíc a nadšený katolický misionář se neobjevil, ani nedal sebenepatrnější znamení svého života, neřku-li činnosti, pochopil katecheta, že byl podveden.

Stalo se jednou, že potkal Vasila na ulici.

„Prosím vás, co si myslíte? Kde je časopis? To je podvod, co jste udělal, já vás udám!“

„Udejte,“ řekl Vasil katechetovi zcela klidně. „Přijde tak na veřejnost, že jste chtěl překřtít všechny pravoslavné Rusy v Praze, a to bude větší ostuda pro vás než pro mě.“

„Ah,“ zvolal katecheta ve spravedlivém rozhořčení, „vy jste —“

Nedomluvil, plivnul Vasilovi do tváře a šel dál, napálený sluha boží.

Takový byl konec věrozvěsta Vasila.

Ještě dlouho zůstal v Praze, proměňuje svou fantasii v peníze, které zašly v kartách a alkoholu. Obešel všechny kláštery, dobročinné spolky a bohaté jednotlivce. Ostatním byl dobrým učitelem umění střeleckého, měl bohaté zkušenosti a skvělý dar kombinační, který by mu mohl závidět leckterý autor románů.

Nevím už, proč se nepohodl s policejním ředitelstvím a musil opustit Prahu.

Snad odjel tentokrát opravdu do Paříže...

Jak skončila Ruská beseda.

Ke konci roku 1923 byla slavnostně otevřena Ruská beseda v Praze II. Měly se tam pořádat ruské hudební večírky, recitační matinee a podobné podniky: Ruská beseda byla míněna jako umělecké a společenské středisko ruské emigrace, vedle toho také jako instituce humánní.

V prvních dobách Besedy zavítal sem několikrát také magnát mezi dobrodinci ruských emigrantů, největší veličina, jakou se mohli v naší republice pochlubit, dr. Karel Kramář.

Dlouho v této formě Ruská beseda nežila, byla schopna jen krátkou dobu své činnosti. Postupně se stávalo nudným stále opakování starých zvyků, jiní neměli kdy, večery byly slaběji a slaběji navštěvovány, jak už to ve spolcích bývá — a společnost se rozešla.

Místnosti Besedy převzal nový nájemce, který řešil situaci tím, že dal postavit do bývalého divadelního sálu dva kulečnické stoly. Majitelka těchto stolů byla jistá ruská baronesa značného stáří.

Byla-li skutečně baronesou, vám zaručit nemohu, ale proč by nemohla být a hlavní je, že jí tak říkali ruští emigranti-karbaníci. Hned uslyšíme, v jakém vztahu karbaníci k baronese byli.

Baronesa byla proslulá svým lakomstvím. Šetřila peníze, ale nikdy je neschovávala bance nebo jinému ústavu. Nemyslete, že je nechávala ukrytý někde doma, tam by je také mohl někdo vzít. Kolikrát se v její hlavě odehrála hrozná scéna, při níž lupiči vnikli do bytu, přepadli jí a oloupili! Ne, nic jiného nezbyvalo, než nosit všechny peníze stále při sobě. Aby se ani tehdy nemohlo nic stát, nechodila nikdy sama. Vždycky měla nějakého průvodce nebo průvodkyni.

Jediný její pozoruhodný výdaj byl učiněn při stavbě mramorového pomníku jejímu muži, který ji ostatně opustil v nejtěžší době.

Tak se v Ruské besedě začal hrát kulečník a lotto, dvě zcela nevinné hry, vhodné pro ruské studenty, kteří tenkrát studovali pomocí komitétu.

Nevinnost hry se však dlouho neudržela, jako zlý duch se sem vkradla vášeň hry v karty a brzo ovládl kulečnickovou místnost, bývalý divadelní sál.

Ruská beseda, kolik mladých lidí s nejlepšími nadějemi na dobrý život a skvělou existencí se tu ztratilo! Kolik se jich tu zapletlo, mladých hochů, kteří by dnes byli docela jinde! Tam v místnostech humánního uměleckého a společenského střediska Rusů byl zárodek rozkladu společnosti, která ještě nedávno něco znamenala a vládla.

Před osmou hodinou večer se tu scházivala společnost ruských studentů, dělníků a úředníků. Zasedali ke sto-

lům nad kartami. K jejich obcerstvení zřízen v rohu sálu malý bufet, kde se prodávala hlavně — vodka a zákusky.

Nejoblíbenější hrou byla „devjatka“. Hrál-li někdo, hrál až do konce, dokud všechno neprohrál. A když byly kapsy prázdné, šel student hledat prostředky na další hraní, žádaje na příklad peníze na rigorosum, vypůjčuje si u známých. Potom se zastavovaly věci a potom se dělaly všelijaké menší podvody. To je tak asi stupnice, podle níž sestupuje každá podobná akce.

Peníze musily být, musilo se hrát, v naději, že se vyhraje a výhrou, že se všechno urovná.

Podobný způsob opatřování peněz nemohl dlouho trvat. Podpůrný komitét obyčejně takového studenta vyloučil se své ochrany, „pro neúspěch ve studiu,“ jak zněla většinou zdůvodňovací poznámka. Tím ruský student ztratil poslední prostředek k živobytí.

Na otázku: co dělat? si mnozí z nich odpověděli: užstanu u karet a tak rostla vrstva profesionálů v kartách. Zapracovaný oběhrával méně zkušené ve hře, nebyla o ně nouze, stále přicházeli noví, dychtiví hry.

Když šlo o větší sázky, hrávalo se za oponou a za kulisami na podiu, pro případ policejní prohlídky. Za zákulisí bylo vždycky dost času zmizet na upozornění těch, kteří byli v sále.

Nejednou navštívila policie tento „hrob ruských a ukrajinských studentů“, jak se Besedě říkalo v jejich vlastním prostředí, nejednou tu došlo k zatčení celé řady studentů, ale nic to nepomohlo; po nějakém čase se začali scházet znovu a hrálo se dál.

Právě z tohoto prostředí vyšli první „střelci“, většinou méně schopní hráči, kteří měli smůlu a neuměli nikoho pořádně obehrát. Mezi oběťmi Ruské besedy byli i Čechoslováci. Největším příkladem je jistý Slovák, studoval právě, neobyčejně nadaný člověk ovládající čtyři evropské jazyky.

Začal chodit po večerech do herny, hrál, prohrával, ale to ho neodradilo. Láska ke hře se ho cele zmocnila, nebylo pro něho nic jiného než karty a nic jiného také potom nedělal. Dostal přezdívku „Mikuláš“. Hraje va banque, sází všechno, i košili, kterou musil nejednou svléci, byla-li ovšem čistá, jinak se s ním o ni nikdo nevsadil, patrně vzhledem k výlohám za prádelnu.

Teď už Mikuláš nemá co prohrávat, je zaměstnán jako croupier v jisté herně, která se musí z bezpečnostních důvodů stěhovat průměrně jednou za tři neděle.

Po několika policejních prohlídkách a opletačkách byla Beseda zavřena. Hráči vytvořili putovní společnost, která hraje po různých restauracích, hospodách, v místnostech odlehklých, za dobře zavřenými dveřmi, u nichž nechybí stráž. Také se hrává po bytech, tam je to nejkliďnější, člověk se může na hru plně soustředit.

N a d n ě.

Zamilovaným místem podobných hráčů, kteří už nemají šaty na návštěvu oné pražské velkokavárny, v jejíž herně jsme poznali Svatého, krásného Gruzince a jiné hráče, je jistý policii dobře známý rayon poblíž rozhraní Vinohrad a Prahy II.

Kdyby se vám podařilo přijít mezi ně, uviděli byste tam příkladně, stoprocentní lidské bídy a úpadku. Tam je dno, kde člověk ztrácí plně pocit své důstojnosti a je ponížěn sám před sebou do té hloubky míry, kdy je všechno jedno —

Je to veliká místnost v pozadí chodby, která je neosvětlena. Obyčejné dveře jako do privátního bytu.

A za nimi obraz, jaké vídáte ve filmech z podsvětí, jenomže filmy bývají hůře aranžovány a mají méně fantastičnosti, než tato skutečnost.

Nad stoly jsou chumáče mužů, namačkaných na sebe a navrstvených tak, aby byli všichni co nejbližší místu, kde se rozhoduje o soudu sázky, aby všichni viděli dobře na jeviště, jehož jediná dekorace je stůl a karta.

Vášeň v podobě čistě destilované. Rieu que le jeu, nic, než hra a kolem hry se točí celý svět. To už není jen otázka peněz, výhry nebo prohry, to je vášeň už samoúčelná, která se stravuje sama v sobě.

Viděl jsem mnoho heren, nejslavnější salonní podniky na Riviéře, pověstná hráčská doupata ve středomořských i atlantických přístavech, ale ze žádného jsem si neodnesl tak silný a stoprocentní dojem, jako z pražského lokálu, kolem něhož mnozí z vás chodí.

Z tohoto prostředí není daleko ke zločinu a také nezdědky můžete číst v soudní rubrice novin jména, která jsou všeobecně známa hráčům zmíněného lokálu. „Už je v baze“ je tu věta, která nepřekvapí.

Tak nedávno v Olomouci inženýr S. byl trestán za sňatkové podvody. Byl neustálým hostem lokálu a vytrvalým hráčem, pokud byl v Praze. Hubený, neholený, v roztrhaných šatech vysedával do pozdních hodin u stolu. Měl-li peníze hrát, v opačném případě kibicoval.

Konečně se rozhodl žít jiným způsobem, vydělávat. V Praze se pro silnou emigrantskou konkurenci dalo jen těžko podnikat něco podobného, ale Morava a Slovensko jsou ještě země mnoha možností.

Přišel pan inženýr do města, dal inserát, nebo se náhodně seznámil s nějakou dívkou. „Jsem inženýr, rád bych si zařídil vlastní domácnost a rodinný život. Potřebuji peníze. S dívkou, která by mi v tom pomohla, se ožením.“

Je tolik dívek, které dají své věno v naději, že se jim bude říkat „paní inženýrová“! Inženýr S. by vám o tom mohl nejlépe vyprávět.

Nastávající peníze přijímal, ale svatba nikde. Inženýr S. si při tom nenaříkal, byl pěkně oblečen a dobře se mu vedlo. Až jedna z postižených nevěst si přece jen nedala podvod líbit a ženicha udala.

Dostal za to jen 5 měsíců, protože náhodou tu dívku, která ho žalovala, poškodil jen o malou částku. Několik ostatních, které byly okradeny víc, se u soudu nepřihlásily, aby neměly ostudu. Jedna z nich nechala v tomto milostném dobrodružství 20.000 Kč.

K o h o v P a n t h e o n u n e č e k a l i.

„Veliký člověk, slavjanský člověk, k nemu nezarostet narodnaja trapa“ — Veliký člověk, slovanský člověk, k němu nezaroste národní pšina.

Tato slova řekl nad rakví při slavnostním pohřbu Bohdana Kaminského v Pantheonu známý ruský malíř, muž s velkým bílým plnovousem, zavalité postavy a patriarchálního zjevu.

Jeho proslov byl jistým překvapením, v proposicích pohřbu o něm nebylo nic, dokonce ani jeho autor nebyl nikým pozván. Přes to tu byl, se svým úctyhodným plnovousem, neznámo jak, dostal se na nejčestnější místo, až k samé rakvi a promluvil svým kovovým, patetickým basem.

Situace bizarní, ale zkuste něco dělat v tak vážné a slavnostní chvíli s takovým člověkem, když si počíná tak samozřejmě, jako by tu byl hlavním funkcionářem a když vypadá důstojně nad veškerou pochybu.

Známy a uznaný ruský spisovatel Němirovič Dančenko otevřel při tom údivem oči, když viděl malíře na čelném místě, v první řadě, vyhrazené zástupci presidenta republiky. Dančenko stál v zadních řadách a místo myšlenek na zesnulého spisovatele se pravděpodobně oddal úvahám, jakých zásluh si ten malíř u nás dobyt, že tu vystupuje tak reprezentativně.

Když řekl svou monumentální větu (citovanou z básně Lermontovy), předal svůj věnec a zaujal opět čestné místo při vynášení rakve z Pantheonu.

Spokojenost zářila v jeho tváři, splnil své přání, rozloučit se se spisovatelem sbratřeného slovanského národa, s člověkem, kterého zaručeně neznal z jeho tvorby. Snad se s ním jednou přece jen setkal, jako prodáváč obrazů.

Malíř U. totiž nejen maluje, ale i prodává své obrazy. O své malířské minulosti a odborných studiích mluví rád. Je tak starý, že už jsou mrtví nejen jeho učitelé, u nichž prý v Moskvě a Petrohradě studoval, ale i jeho spolužáci odpočívají pod zemí. Prohlašuje se za kolegu malířů ze staré školy Ajvazovského atd.

„Právě proto nejsem známý mezi ruskými malíři dnešní doby,“ říká s pýchou. Má na ni právo, dobře si to zařídil — zkuste mu dokázat, že nemá pravdu. Budete bít jeho kmetským dlouhým vousem.

Malíř U. maluje zručně, ale jsou to většinou jen kopie nebo přemalované starší obrazy. Podle úsudku odborníků nemá U. vůbec odborné vzdělání, je samouk, neobvykle přizpůsobivý a obratný. Důkazem toho je okolnost, že se dostal jako portretista i k velmi vysokým osobnostem našeho politického života. Také náš tisk mu vycházel vstříc, možno říci, že ho „udělal“ jako malíře. Psal o některých jeho obrazech, o některých jeho návštěvách a přinesl jeho fotografie z různých pozoruhodných období jeho života. Jedna z nich ho ukazovala v horách Kavkazu, s vlajícím vousem, v turistických šatech.

Všeobecně se uznává, že je vynikajícím obchodníkem. Má organizační talent, kterého by si měl povšimnouti nějaký průmyslový kapitán. Maluje mnoho, víc, než by sám stačil prodat. Proto si najímá lidi, kteří mu v prodeji jeho obrazů pomáhají nebo mu je aspoň nosí.

Nalézá je nejvíc mezi ruskými emigranty. Rozdělí jim obrazy, které má právě k dispozici, určí rayon působnosti, dá jim několik psychologických rad a obchodních direktiv a práce začíná. Z každého obrazu musí šéf pomocníkovi zaplatit, ať už za prodání, nebo za nošení.

Malíř U., o němž jde pověst, že je bohatý a že dává značné obnosy na naše instituce (na příklad 40.000 na Matici školskou), neslyne jako zaměstnavatel štědrosti. Když mu pomocníci přinesou peníze, nerad se s nimi loučí a často se zdráhá vyplatit svým uměleckým spolupracovníkům slíbenou odměnu.

Proto dochází ke konfliktům.

Nedávno, v srpnu tohoto roku, jste mohli číst ve všech novinách zprávu, že „známý ruský malíř U.“ byl na venkově napaden a zbit. Víc podstatného policejní zpráva nepřinášela. Je mi potěšením, že ji mohu autenticky doplnit.

Napsal jsem již, že patriarcha ruského malířství nerad platí. To bylo i příčinou konfliktu zaznamenaného novinami. Jeden z malířových pomocníků prodal v jisté obci obrazy, podepsané malířovým jménem a možná i malované jeho štětcem. Ale šéf mu nechtěl dát všechno, co mu patřilo.

Spolupracovník se dopálil a zdvihl hůl a několikrát natřel svého mistra, jak také pravdivě líčí policejní zpráva.

Ruským emigrantům to není novinkou. Vědí, že se často stává, že malíř U. dostává od svých pomocníků „nahlobučku“ (bití), protože se s nimi nechce vyrovnat.

Husar žení Generála.

Jednoho z malířových spolupracovníků vám představím. Spolu s „Ukrajinským doktorem“ budou posledními dvěma postavami této galerie, daleko ne úplně.

Jeho přezdívka „Generál“ nesouvisí nijak s vojenskou hodností. Patří mu však plným právem, jako člověku, který prodělal všechny pohlavní nemoci a v jedné zůstal trvale. (Tak zní definice jistého emigranta, reprodukuji doslovně.)

„Generál“ vystudoval v Rusku právnickou fakultu, což prý s ohledem na lehké zkoušky nic neznamenalo.

Podle vlastního vyprávění vypadala jeho kariéra takto: Před válkou syn bohatých rodičů, vlastník rozsáhlých pozemků, pivovaru a tak dále. Ve válce se zúčastnil českého odboje spolu s presidentem Masarykem, byl sekretářem konsula v Ženevě, s našim presidentem několikrát mluvil. Ovládá francouzštinu, němčinu, ruštinu. Obětoval vše pro vlast.

Pravdu je těžko zjistit. Kdyby se mělo soudit podle znalostí cizích řečí, není jeho vyprávění pravdou příliš zatíženo.

Oběšel už několikrát všechny pražské adresy, dostal podporu od Sdružení Čechů a Slováků z Ruska, podporu z Komitétu i z kanceláře presidenta republiky.

Vlivní známí se pokoušeli umístit ho v nějakém úřadě. Asi třikrát byl zaměstnán v berní zprávě, ale měl nemilý zvyk. Přicházel totiž do kanceláře pravidelně až k polednímu, napodobuje zvyky jistého svého představeného. Poněvadž přišel někdy ještě později než pan rada, byl propuštěn.

Co zbývalo?

Prosit. A bere všechno, co mu kdo dá: obnošené šaty, několik korun, zbytek oběda. Chodívá do jedné kavárny na Václavském náměstí a sedí tam do pozdních hodin.

Někdy ho někdo pohostí pivem, nebo dokonce vodkou.

Takový ponížený a uražený člověk a při tom ho využije každý, kdo jen trochu může, jak dokazuje následující příběh:

Chodil do téže kavárny jeden krasavec, starý husar, který neměl nikdy nic jiného na starosti než víno a ženy. Říkají mu „Ukrajinský doktor,“ z příčin, které někdy u přezdívky zůstávají záhadou.

Je ženatý, vzal si Češku, koupil si auto a pracuje na venkově jako montér — staví hromosvody. Vydělá dost, „žít se dá a hřešit také,“ jak říkával.

Poznal jednu mladou českou učitelku, doufala chudinka ve šťastný rodinný život podle „Hvězdy“, věřila, že příchodem okouzlujícího cizince začíná nová, lepší kapitola.

I zhřešila učitelka s milým doktorem a následky se brzo začaly projevovat. Situace byla trapná, ale čiperný husar z ní našel východisko.

Když bylo zřejmo, že řešení neunikne, vyhledal Ukrajinský doktor milého Generála v kavárně, dal mu nalít vodu a povídá mu:

„Chceš si vydělat peníze?“

Generál nebyl z lidí, kteří by odmítali takovou možnost.

„Dobrá,“ řekl doktor a husar, „dám ti tisíc korun, když se oženíš s jednou učitelkou.“

Načež mu vložil detailně situaci.

Generál váhal, ale tři nuly byly příliš velkým magnetem, než aby se rozhodnul pro morálku. Přikýví na souhlas. Vezme si tu učitelku. Kde bydlí? A jak vlastně vypadá?

Můžete se vmyslet do stavu učitelky, když jí její milevec a ženich přivedl cizího muže, ukázal na něho a řekl: „Mluvil jsem s ním, on si tě vezme.“

Učitelka se podrobila osudu.

V den svatby dostal takto narychlo oženěný Generál pět set korun, mohl se hodně napít. Ale když bylo po obřadu, ujal se jeho manželky doktor a poslal Generála pryč.

Ani večer ho nepustili do bytu, nepomohlo dovolávání Generála, že jde ke své ženě, nepomohlo vyjednávání a ujišťování, že nemá kde spát, dveře domova zůstaly zavřeny, doktor se nedal vyrušovat od manžela teď, když si to tak báječně zařídil.

Stejná historie ve dnech následujících po svatbě. Mohli jste vidět Generála, jak chodí do Strakovy akademie, na zbytky od obědů ze studentské jídelny.

Tak se odvděčil doktor-husar člověku, který neváhal dát své jméno, aby prikryl jeho provinění, třebaš za peníze.

Slíbený zbytek honoráře na svatební obřad už Generál nikdy neviděl — a neuvidí.

Podle posledních zpráv chodí Generál prodávat čaj. Takový obchod je jinou formou „střelectví“ a tvořivá přímý přechod k podvodům, jimiž střelectví končí ve většině případů.

Obchodování ho naučil zapracovaný již Rus dlouhá léta a známý pode jménem Č a j n í k. Je to pán středních let, s rozdvoučenou černou bradkou.

Obchody tohoto druhu se vedou tak: uspořádá se výstavka třebaš v Trenčanských Teplicích, vystaví se porculán a při tam čaj různých druhů. Vystavovatel vybírá zálohu, na které potom doručuje zboží. Výdělek umožněn hlavně tím, že se do objednaného čaje přimíchá méněcenný druh, nebo se na zálohu nepošle vůbec nic.

Nekonečná je vynalézavost, nekonečná hloupost lidská.

Z á v ě r e m.

Během té doby, kdy jsem poznával hrdiny těchto článků a kdy jsem o nich psal, se mi stali tak blízkými, že jsem zapomněl na původní varovný úmysl a politický přízvuk. Teď, když se s nimi loučím, bych byl nejraději, abyste je poznali osobně, bez rozdílu dobrého a zlého, tak lidsky, jací opravdu jsou.

D O P I S Y

Masaryk a katolictví.

Vážená redakce!

Vzhledem k tomu, že nastala opětá diskuse o prezidentových názorech na katolictví, mohu snad připomenouti svůj rozhovor s panem prezidentem, který jsem měl s ním o tomto tematú v r. 1925. V dubnu

1925 přeložil jsem Ehrenfelsovu „Matku legionářovu“ do češtiny, jež byla připsána prezidentu Masarykovi. Měl jsem čest odevzdati překlad osobně. President Masaryk tehdy sám převedl hovor na otázku náboženské a speciálně na problémy, týkající se katolické církve. Referát o této rozmluvě jsem svého času otiskl v „Čechoslovakische Korrespondenz“. President líčil svůj náboženský vývoj. Hledal nejdříve náboženství, které by zaručovalo vyšší mravnost. Dnes však již nezaměňuje náboženství s morálkou, neboť každé z obou jest zvláštní společenskou složkou. Náboženská oblast jest větší než oblast morálky. Pro něho osobně obsahuje katolictví příliš mnoho víry v autoritu. Chápe však naprosto, že některé duše potřebují právě takového náboženského systému. Vypravoval mi o svém známém, židovském profesoru, který přestoupil! nejdříve k protestantismu, ale pak přijal katolictví, patrně, aby takto vyléčil svou vrozenou židovskou skepsi. Není pochyby, že katolictví prožívá dnes jistou duševní renaissanci, zvláště v Německu, kde skutečně může poukázati na velké intelektuální výkony. Rakouský katolicismus byl však vždy dekadentní. Důkazem toho jest, že nevytvořil téměř nic významného v oboru theologie a náboženské filosofie. Vyšli-li z něho však větší myslitelé, byli buď vždy opoziční nebo liberální. Rakouská hierarchie se držela příliš státu. President nemá antipatii vůči katolicismu. Nenávidí jedině indiferentismus a liberalismus ve věcech náboženských, který měl velký vliv na rakouské katolíky a jehož působení se dodnes místý jeví v českém katolicismu. President žádá od každého programovou jasnost, což platí také o mladých katolících. Sint ut sunt, aut non sint. President chce katolíky opravdu dobré, jako chce vůbec celé vyznavače každého světového názoru. Intelektuální výše německého katolicismu se dá vysvětliti do značné části tím, že němečtí katolíci žili mezi jinověrci, takže musili býti vždy na stráži. Smírně provedená rozluka mezi církví a státem by posílila ušlechtilé závodění mezi církvemi. President připomněl také, co pro něho znamenala katolická církev v dětství. Přeje si klerus vzdělaný, především theologicky dobře školený a hlavně katolickou žurnalistiku, jež by stála na výši doby. Poukázal na to, jak vysokou úroveň mají po stránce filosofické a bohoslovné zahraniční listy katolické. U nás jeví se pouze ojedinělé symptomy této duševní regenerace. Masaryk chápe, že katolictví nemůže dělati kompromisů věroučných a toto stanovisko respektuje. Snášelivost a spolupráce ve věcech politických jest však vždy možná. Vítá, že v československém katolicismu jsou celé skupiny a řády, jež usilují o obnovu náboženského života prohloubení a pravdivost žádá ode všech konfesí. Ve všech konfesích chybějí náboženští vůdcové, silné individuality i bohoslovně vzdělané. Masaryk sám stojí na stanovisku theistickém, evangelia však jsou mu jenom dokumenty křesťanské literatury, nikoli zjevení. Jeho víra v Boha jest však tak pevná, jako víra každého křesťana pozitivně věřícího, zvláště důvěra v boží Prozřetelnost, která řídí osudy jednotlivců i národů.

Dr. Alfred Fuchs.

O racionalisaci v zemědělství.

Vážený pane redaktore!

O zemědělské krizi a racionalisaci zemědělství se již mnoho napsalo. Mnoho materiálu získal o této věci p. Dr. Dokládala v knize „Racionalisace zemědělské výroby v ČSR“. Při všem však jest nakonec — jak uvádí p. Hertl — „plán řešení“. A kdo plán provede? Správně se táže zmíněný autor „Proč nejít s vědou zemědělskou na vesnice?“ V knize p. Dra Dokládala se dočteme, jak neznámé jsou zemědělské výzkumné ústavy rolníkům. V dnešní krizi se obracejí rolníci se svými bolestmi na h o s p o d á ř s k é š k o l y. Tyto jsou určeny a také nejvíce přispějí k provedení racionalisace v zemědělství. Co však předpokládá racionalisace? Zcelení a odvodnění pozemků! Jinak marnost nad marnost! Kde je však využití strojů, orig. osív, umělých hnojiv, práce ruční a potažní?

Správně uvedl autor r e g u l a c i v ý r o b y! V tom je zahrnuta: volba n á h r a d n í c h plodin, pěstování k v a l i t n í c h odrůd

(pšenice, ječmene atd.). Racionalisaci musí následovat lacinější výroba a tím větší zisk pro rolníka — pro spotřebitele pak zvětšení konsumu (mouky, cukru atd.). Nadprodukce je již nemožná. Tak záleží na kvalitě produktů a zvýšení konsumu.

Regulaci výroby zemědělské ve státě možno také provést. Horský rolník pěstuje pšenici při dnešních cenách za 160—180 Kč 1 q. Byl by na tom lépe, kdyby si koupil a pěstoval více žita. Naproti tomu rolník v úrodných krajích by omezil pěstování žita, které by si od horského rolníka koupil a pěstoval pro něj více pšenice. Zemědělská výroba musí se přizpůsobit poměrům jednotlivých krajů. Dnes hospodářské školy zjišťují hosp. poměry svých okresů (oblastí). Zároveň zjišťují se vady v hospodaření v okrese. A dle těchto získaných znalostí vypracuje se na okrese plán racionalisační. Ovšem je třeba spolupráce všech hosp. složek na okrese.

Hospodářské stroje! S nimi souvisí poměry půd, velikost podniku, možnost náhrady práce ruční neb potažní strojovou atd. To je mnoho věcí! Statek nesmí se stroji překapitalisovat!

K tomu něco zajímavého. V jedné vesnici na záp. Moravě koupilo si několik rolníků mlátičku. Vymlátili hned po žních. Pak chodili a říkali: „Co budem dělat v zimě, jindy měli jsme práci na celou zimu!“ Nutil jsem je k předplacení hosp. časopisů. „Co s tím, je to drahé, škoda času a peněz!“ Je to neuvěřitelné, ale takových historek mohu napsat celou knihu. Je to problém konservatismu. Ovšem je otázka, kde konservatismus končí a začíná hloupost! Lidé nevědí, že by mohlo býti na venkově méně dřiny a lépe. Učím na hosp. školách řadu let. Je třeba k tomu mnoho idealismu a optimismu. Ze srdce mně mluvil p. J. Hertl, když řekl: u z á k o n i t všeobecně povinnou návštěvu hosp. škol! To jsem již navrhl svého času na kompetentních místech. Hodilo se to přes palubu.

Je krásné psát o vesnici romány, sednout si s bodrým tatikem do hospody a tahat z něho rozumy. Ale učít ho správně užívatí umělých hnojiv, orig. osiv, mořit obilí, správně krmit dobytek — to je tvrdá skutečnost! Musíme být optimisty. Všechno na světě jde. Hlavní věc dobrá vůle a chuť pracovat!

S úctou se znamenám

Ing. Dr. Boteloucký F.,
Židlochovice.

O pražskou nervovou kliniku.

Vážený pane redaktore,

prosím, abyste ráčil ke článku p. dra Hartla v Přítomnosti vztít na vědomí sdělení, že se nepamatuji již na detaily mého rozhovoru s p. drem Hartlem. Nebylo mým úmyslem pohanit ministerstvo školství. Je vyloučeno, že bych veřejným tiskem chtěl tak učinit, znám těžké jeho postavení a vždy vděčně uznávám jeho dobrou vůli. Jestliže jsem se ostře a velmi trpce, o čemž nepochybují, vyjádřil o způsobu vyřizování záležitosti týkající se nervové kliniky, jak odůvodněno i v zájmu veřejném, ani zdaleka mne nenapadne dotknout se úřadu nebo ministra.

Prosím, neobtěžujte si v příštím čísle dáti tomu výraz.

Srdečně Vás zdraví oddaný

V Praze, dne 27. září 1930.

prof. Haškovec.

NOVÉ KNIHY.

Nejlepší populární knihou o hvězdách nazvána byla v „The Review of Reviews“ kniha sira Jamese Jeane „Vesmír kolem nás“, kterou vydá Ú. D. K. N. (Ant. Svěcený), Praha II., Hybernská ul. 7, v sešitové úpravě v překladu dra Boh. Maška. Tento spis doplněn bude řadou zcela nových a velmi zajímavých ilustrací, zhotovených za velmi těžkých podmínek v amerických, anglických, italských, německých i československých hvězdárnách za spolupráce vynikajících pracovníků astronomických.

Sborník Karla Engliše. Za redakce prof. Weyra a dra Vybrala byl vydán k padesátým narozeninám ministra financí a profesora národního hospodářství na Masarykově universitě v Brně dra Karla Engliše „Sborník“ literárních prací. Tato publikace představuje literární poctu, která obvykle jest podávána význačným pracovníkům akademickým. V tomto případě připojili se k teoretikům i autoři z hospodářské praxe, aby tím byl dokumentován široký okruh činnosti jubilanta. Třicet devět příspěvků jest rozvrženo na čtyři skupiny souvislých problémů, jimiž jsou postupně: Národní hospodářství, Finanční věda, Právní etika a dogmatika, a Problémy veřejné správy. Tyto čtyři oddíly knihy jsou doplněny obsáhlým přehledem literární tvorby Dr. Engliše. Příspěvky teoretické i praktické jsouceny neseny cílem přinésti jubilantovi hodnotný příspěvek literární a věnují se přirozeně velmi obsáhle projednávaným otázkám, takže zaslouží plně pozornosti našich odborných kruhů, nehledě ani k hospodářské aktualitě mnoha otázek ve Sborníku obsažených. Kniha vyšla nákladem fy Barvič a Novotný v Brně a fy Orbis v Praze XII. jako 50. svazek brněnské „Sbírký spisů právnických a národohospodářských“ redigovaných prof. Weyrem a Englišem. (Str. 564, cena Kč 100.—)

Václav Chaloupecký: Zápas o Slovensko 1918. Knižovny Válka a revoluce řada první, svazek 2. Stran 260, 39 Kč, váz. 51 Kč. Slovensko zůstalo až do konce roku 1918 v maďarských rukách a bylo nutno o ně bojovat na dvou frontách: Na Slovensku a v Paříži. Průběh těchto bojů osvětluje kniha Václava Chaloupeckého, profesora československých dějin na Komenkého universitě v Bratislavě. Autor měl možnost seznámit se na místě samém dokonale o prostředí slovenské revoluce a čerpat z pramenů na ten čas jiným historikům téměř nedostupných. A tak se nám jeví přičlenění Slovenska k našim zemím v zcela jiném a novém osvětlení. Kniha je rozvržena do šesti kapitol. V prvních kapitolách vyličuje události, které předcházely na Slovensku světové válce, počátky slovenské osvobozené aktivity za války a vlastní revoluční ruch, který vrcholil v martinské deklaraci a ve zřízení první (Šrobárovy) československé vlády na Slovensku. Zvláštní pozornost pak věnuje v dalších kapitolách vlastnímu zápasu o Slovensko, který byl sveden teprve na sklonku roku 1918 v boji proti maďarské vojenské a vyjednávací ofenzivě, na niž se dal zlákat i dr. Hodža, jehož jednání bylo značeno šťastným zakročením dr. Beneše z Paříže a dr. Kramáře z Prahy.

Upír, román Ludvíga Windera v překladu Jana Grmely, vyšel jako 3. svazek knihovny „Pyramida“, redigované E. Vachkem, nákladem Sfinx (B. Janda) v Praze. Cena Kč 35.— za vázaný výtisk. Ludvíg Winder je pražský německý básník, z generace čtyřicátníků. Na četných místech jsou styčné body mezi Winderem a českým životem, a sice v tom, že většinu svých prací lokalizuje u nás. V Pyramidě vyjdou postupně všechna jeho díla. Pro odběratele všech 10 svazků Pyramidy jest platná cena za jeden vázaný svazek 29.— Kč.

Velký výběr

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc. i technických má na skladě:

plnicích per

(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont Blanc atd.),

K. Wagner. Brno Česká 16.